תלמוד בבלי · אחרונים · חכמת שלמה · סדר נשים

חכמת שלמה על יבמות

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חכמת שלמה על יבמות

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חכמת-שלמה-על-יבמות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ג. 7
דף ג: 7
דף ד. 7
דף ד: 8
דף ה. 8
דף ה: 9
דף ו. 9
דף ו: 9
דף ז. 10
דף ז: 10
דף ח. 10
דף ח: 10
דף ט. 11
דף ט: 11
דף י. 11
דף י: 12
דף יא. 13
דף יא: 13
דף יב. 13
דף יב: 14
דף יג. 14
דף יג: 15
דף יד. 15
דף יד: 15
דף טו. 16
דף טו: 16
דף טז. 16
דף טז: 17
דף יז. 17
דף יז: 19
דף יח. 19
דף יח: 19
דף יט. 20
דף יט: 20
דף כ. 20
דף כ: 20
דף כא. 21
דף כא: 21
דף כב. 21
דף כב: 22
דף כג. 22
דף כג: 22
דף כד. 23
דף כד: 23
דף כה. 23
דף כה: 24
דף כו. 24
דף כו: 24
דף כז. 24
דף כז: 25
דף כח. 25
דף כח: 26
דף כט. 26
דף ל. 27
דף ל: 28
דף לא. 28
דף לא: 28
דף לב. 28
דף לב: 29
דף לג. 29
דף לג: 30

דף לד. 30
דף לד: 30
דף לה. 30
דף לה: 31
דף לו. 31
דף לו: 31
דף לז. 32
דף לז: 32
דף לח. 32
דף לח: 33
דף לט. 33
דף לט: 33
דף מ. 34
דף מ: 34
דף מא. 35
דף מא: 35
דף מב. 35
דף מב: 35
דף מג. 36
דף מג: 36
דף מד. 36
דף מד: 37
דף מה. 37
דף מה: 38
דף מו. 38
דף מו: 38
דף מז: 38
דף מח. 39
דף מח: 39
דף מט. 39
דף מט: 40
דף נ. 40
דף נ: 40
דף נא. 41
דף נא: 41
דף נב. 41
דף נב: 42
דף נג. 42
דף נג: 42
דף נד. 42
דף נד: 43
דף נה. 43
דף נה: 43
דף נו. 44
דף נו: 44
דף נז. 44
דף נח. 44
דף נח: 44
דף נט. 45
דף נט: 45
דף ס. 45
דף ס: 45
דף סא. 46
דף סא: 46
דף סב. 46
דף סב: 47
דף סג. 47
דף סג: 48
דף סד. 48
דף סד: 48
דף סה: 48
דף סו: 49
דף סז. 49
דף סח. 49

דף סח: 49
דף סט. 50
דף סט: 50
דף ע: 50
דף עא. 51
דף עא: 51
דף עב. 51
דף עב: 51
דף עג. 52
דף עג: 53
דף עד. 53
דף עד: 53
דף עה. 53
דף עה: 53
דף עו. 53
דף עו: 54
דף עז. 54
דף עז: 54
דף עח. 54
דף פ. 55
דף פ: 55
דף פא. 55
דף פא: 55
דף פג. 56
דף פג: 56
דף פד. 57
דף פה. 57
דף פה: 57
דף פו. 58
דף פו: 58
דף פז. 58
דף פז: 58
דף פח. 58
דף פח: 59
דף פט. 59
דף פט: 60
דף צ. 60
דף צ: 61
דף צא. 61
דף צא: 61
דף צב. 62
דף צב: 62
דף צג. 62
דף צג: 62
דף צד. 63
דף צד: 63
דף צה. 63
דף צה: 63
דף צו. 64
דף צו: 64
דף צז. 64
דף צז: 64
דף צח. 65
דף צח: 65
דף צט. 65
דף צט: 65
דף ק: 65
דף קא. 65
דף קא: 66
דף קב. 66
דף קב: 66
דף קג. 67
דף קג: 67
דף קד. 67

דף קד: 67
דף קה. 67
דף קה: 68
דף קו. 68
דף קו: 68
דף קז. 68
דף קז: 69
דף קח. 69
דף קח: 70
דף קט. 70
דף קט: 70
דף קי. 71
דף קי: 72
דף קיא. 72
דף קיא: 72
דף קיב. 73
דף קיב: 73
דף קיג. 73
דף קיד. 73
דף קיד: 73
דף קטו. 74
דף קטו: 74
דף קטז: 74
דף קיז. 74
דף קיז: 74
דף קיח. 75
דף קיח: 75
דף קיט. 75
דף קיט: 75
דף קכ. 75
דף קכ: 75
דף קכא: 76

דף ב.

רש"י בד"ה ואם חמותו כו' זה חמותו הס"ד:

דף ג.

רש"י בד"ה [אתיא כו'] בתו מאשתו צ"ל דבתו כו' ולשון אישות ע"י כו' כצ"ל:
בד"ה כיון דבמקום כו' שיש לו בנים הס"ד:

דף ג:

רש"י בד"ה שאין צרה כו' לא דמי איסור כו' כצ"ל. תוס' בד"ה לפי שאינן כו' דדוקא בטומאה דכתיב גבי בעל הוי כעריות כו'. נ"ב פי' דומיא דטומאה דכתיב בעריות אל תטמאו בכל אלה וק"ל:
בד"ה טעמא כו' ורבא לא הוה צריך למימר אלא להיתירא לא מצית אמרת כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש לא הל"ל ערוה גופה לא צריך קרא דאין עשה דוחה כו' אלא ה"ל לאוקמי עליה לאיסור ולמידק מיניה הא בעלמא דחי מאי אית לך למימר אם כן נידרש להיתירא כמו שפירש להיתירא לא מצית כו' (ועי' במהרש"א):

דף ד.

גמ' בשומרת יבם הכתוב מדבר. נ"ב פי' קרא דלא יגלה כנף אביו:
רש"י בד"ה לא תלבש שעטנז וכו' ודחי לא תעשה. נ"ב אבל יש לתמוה לפי מאי דבעי לאשכוחי דדחי עשה את לא תעשה שיש בו כרת וכן הוא לפי המסקנא זולת רבא שחולק על זה א"כ קשה נימא דבא הסמיכות לאסור כלאים בציצת וליכא לתרוצי מהיכא תיתי להיתירא דהא שמעינן דדוחה עשה את לא תעשה אפילו יש בו כרת ואדרבה מוכרחים אנו לומר שבא לאיסורא דאי להיתירא מאי בעי קרא דמהיכי תיתי לאיסורא ונראה דלק"מ דאפילו שמעינן דבכל דוכתא דוחה עשה את לא תעשה מ"מ מציצית לא שמעינן דדוחה דלמה לו לדחות את לא תעשה בכדי ילבש בגד של צמר ויעשה לו ציצית ולא ילבש של פשתים מה שאין כן בכל אינך שצריך לקיים המצוה שבאה לידו כגון יבום ומצורע וכל כה"ג א"כ מהיכא תיתי להיתירא דנימא שבא הסמוכים לאיסורא אלא ודאי להיתירא בא כנ"ל עיקר אף שהתוס' לקמן (דף ו') פירשו בענין אחר:
בד"ה סמכו כו' דסמוכה פ' מכשף כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה וסמיך ליה כו' ורבנן לא דרשי. נ"ב התוס' לא גרסי בגמ' ורבנן כו' וק"ל:

דף ד:

תוס' בד"ה א"כ לשתוק כו' כל לאפנויי כו'. נ"ב ואין להקשות סוף סוף הלא לרבי ישמעאל לא מצית למימר דשעטנז מופנה אי לאו אף כל דר' ישמעאל כו' דהא אי לאו ג"ש דשעטנז לא הוה ידענא בהעלאה דהוה צמר ופשתים דהא כתיב בגד לחוד גבי העלאה אי לאו שתאמר דשמעינן מאף כל דר' ישמעאל והשתא אייתר שעטנז להפנאה דלמא משום דק"ו הוא לבישה דאית ביה נפישת הנאה אינו אסור אלא תרי מיני ק"ו העלאה כדאיתא בפ' (בכל מערבין) [במה מדליקין דף כז.] והשתא נמי לא ק' סוף סוף מאחר דאית לן הא דרבי ישמעאל א"כ בגד דכתיב גבי העלאה הוה צמר ופשתים נמי מופנה וא"כ תרי אפנויי ל"ל ולא קשה מידי מאחר דאתא שעטנז לאפנויי לגבי ציצית לית כאן גזירה שוה וצריך לן צמר ופשתים גבי לבישה לגופא וק"ל. (עיין במהרש"א):

בד"ה ואפילו צמר כו' הדר ביה רבא וסבר דאף כל לאתויי שרצים כו' כצ"ל. ונ"ב פי' לא מהאי דהכנף אלא מהאי דלעיל מיניה לשם ושם פירשו התוס' מאחר שחזר רבא כו' א"כ סבר דאף כל דרבי ישמעאל אתא לאתויי שרצים אבל לא שנאמר כך להדיא והכי פירושו א"כ מאחר דלא אתיא כל דרבי ישמעאל לציצית אלא לשרצים א"כ יכול רבי ישמעאל לסבור שפיר כרבא ולומר דהכא גבי ציצית חייבין כל המינים מריבויי דכנף ולא דרשינן אף כל אלא לשרצים לחודא אבל תימה הלא כבר תירצו התוס' דהכנף לאו רבוי הוא וכן פירשו בפ' התכלת והוסיפו בטעם דלא מצית למידרש הכנף לרבויי ונראה בודאי דהנך תרי שנויי בתוס' מחולקים בין שנוי ראשון שכתבו התוס' דהכנף לאו רבוי הוא אתיא כסוגיית התוס' דפ' התכלת ושנוי בתרא שפירשו התוס' בדבור זה דסוגיא דהכא כרב נחמן ב"י היינו סוגיית התוס' דפ' במה מדליקין ע"ש אבל בענין אחר א"א ליישב הנך תרי דיבורי תוס' נ"ל:

דף ה.

רש"י בד"ה ת"ל ראשו כו' שוה בכל הוא כו'. נ"ב הקשה לי אחד מן המשכילים בדרך על מה שפרש"י פה שנזיר אינו שוה בכל ובפ' שני נזירים משמע בהדיא שלאו דנזיר שוה בכל וליכא למיפרך בנזיר אלא מה שישנה בשאלה וכמו שהביא התוס' כאן ובחפזי אמרתי טעות סופר הוא דבלאו הכי קשה לפירושו א"כ נילף מתנא דידן דמוקי ראשו בלאו דלא תקיפו באם אינו ענין דנפקא לן מזקנך ומה לנו לאידך תנא ובבואי לישוב אמרתי עם הספר דודאי דברי רש"י כנים ואמיתים הם כי לא נאמר לשם להדיא דנזיר שוה בכל אלא שהוא שוה בכל נגד לאו דכהנים ומכהן לא אתי אבל לעולם חשוב אינו

שוה בכל נגד שאר לאוין וזו היא סברא ברורה ואינה צריכה רבה ועוד משום הכי פרש"י לשם דשוה בכל לפי שקשה לשם נילף מתרוייהו במה הצד כמו שהקשו התוס' ע"כ תפס רש"י נמי סברא זו דהשתא לא קשה מידי דאיכא למיפרך מה לתרוייהו שכן שוין בכל ומה שאמרתי בלבי שקשה לפי דברי רש"י א"כ נילף מראשו דתנא דידן דמוקי בלא תקיפו באם אינו ענין דזקנך לא קשה מידי דס"ל לרש"י כמו שפירשו תוס' באידך שנויא דסוגיא דהכא ס"ל דאצטריך ראשו לאשמועינן דהקפת כל הראש שמיה הקפה לכן בעינן לאידך תנא דמוקי ראשו בנזיר נראה לי. (עיין במהרש"א):

תוס' בד"ה שכן ישנן כו' ובפרק ב' נזירים בתר דקאמר כו' דאיכא למיפרך כדאמרן פירש מה כו' כצ"ל. ונ"ב ולשם פירש ר"י משום דאיכא למיפרך מה לעשה דמצורע דאיכא ביה שלום בית וכי האי גוונא איתא בפ' שלוח הקן ע"ש:

דף ה:

רש"י בד"ה מקרא קמא כו' ודקאמר לרבנן דלא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה עד שיהא כו' מהם בגד ביחד ומיחדו נפקא כו' כצ"ל. :

דף ו.

רש"י בד"ה ואפ"ה לא דחי בתמיה נמחק וצ"ל שם ד"ה אפי' הכי לא דחי בתמיה ולגמור כו':

ד"ה והא תנא בעלמא קאי כו' דשבת דחמירי הס"ד:

תוס' בד"ה טעמא כו' למ"ד נשים פטורות מציצית ולעיל דהוה כו' את לא תעשה משמע כו' כצ"ל:

בד"ה שכן הכשר כו' מן ועוד דלקמן לפי האמת עד שיש בו כרת נמחק. ונ"ב בה"א אינו ובודאי הוא גליון ולעיל בתוס' תירצו קושיא זו עיין שם. (עיין במהרש"א):

דף ו:

רש"י בד"ה לחלק שלא כו' שבת בכל מלאכות כו'. נ"ב דבר תימה פי' לומר שלא יחייב סקילה כי אם בעשות כל המלאכות יחד דהא כתיב לא תעשה כל מלאכה וכל אחת קרויה מלאכה אלא לענין חילוק חטאות איירי דלא תימא שאם עשאן כולן בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת וכן פירש להדיא בסנהדרין פרק ד' וכן איתא להדיא בפרק כלל גדול בשבת נ"ל:

תוס' בד"ה או אינו אלא אפילו בשבת משום מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא כל זה נמחק וצ"ל אחר ד"ה מושבות ד"ה טעמא כו' ואח"כ ד"ה לא ר' יוסי:
בד"ה טעמא כו' וא"ת והיכי כו'. נ"ב האי וא"ת לא קאי אדברי רבי יוסי אלא על סוגיא שלנו אבל ר"י לא בא ליישב אלא שסוגיא שלנו אתיא כך"ע אבל בודאי ר"ש דדריש למקלקל בהבערה חייב לא דרש כלל לחלק דמנא לן א"ל דיליף לחלק ממקום אחר כדשמואל וכן מאן דיליף לחלק מהכא לית ליה מקלקל בהבערה חייב ודו"ק:
בד"ה לא ר' יוסי ואו אינו דקאמר משום דשבת עשה ול"ת אי נמי משום דשאני לאוי דשבת דחמירי והקשה ה"ר יהודה כהן היכא בעי כו' כצ"ל:
בא"ד אי לאו לא תבערו כו'. נ"ב לישנא דברייתא נקטי התוס' ולאו דוקא אלא אמושבותיכם קא קפיד ודו"ק:

דף ז.

גמ' ומה שלמים מיוחדין כו'. נ"ב פי' ובא לרבות כל הקרבנות ולא תימא דוקא שלמים אין מידי אחרינא לא ואין להקשות למה לא דרשינן בכלל ופרט ואין בו אלא שלמים די"ל מאחר דהכלל רחוק מהפרט אין דנין אותה בכלל מדה זו כדאיתא בפ' באות מצה ודו"ק:
תוס' בד"ה לפי שיצא כו' ושאר חטאות אינן טעונות כו'. נ"ב וה"ה שאר אשמות נמי אינן טעונות נסכים חוץ מאשם מצורע כדאיתא להדיא במנחות בפ' ב' מדות ולאו דילפינן אשם מחטאת אלא בפירוש כתיב נסכים במצורע אלא הכא מקשין התוס' מנין לו דחטאת גופא טעון מתן דמים נימא שאף הוא יצא לידון בדבר החדש ודו"ק:

דף ז:

תוס' בד"ה וראה קרי כו' ונבילה דטמא שרן ואפי' טמא מת נכנסים במחנה כו' כצ"ל:
בא"ד שלא תטמא העזרה. נ"ב פי' עזרת נשים:
בד"ה שחדשו כו' חדשו מטמא מת עצמו וי"ל כו. כצ"ל. :

דף ח.

רש"י בד"ה תינח היכא כו' על זה הס"ד ואח"כ מ"ה ואח"כ נשא חי את אחותה כו':
בד"ה ה"ג כו' ולענין הערה קנסיב ליה ר"י כו' כצ"ל:

דף ח:

תוס' בד"ה ויבמה כו' שלח ושלח ושלחה. נ"ב זהו לפי' ר"ח ע"ש:

דף ט.

רש"י בד"ה מה עבודת כוכבים דבר שזדונה כו' כצ"ל. :

דף ט:

גמ' אי בעית מן האונסין תהוי אי בעית מן הנשואין תהוי אבל כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ר"ש פליג כו' דפטורה ומשני כו' הד"א:
בד"ה וכן בת אשתו כו' ראובן מאמו אסורה לו ומותרת לשמעון כו' כצ"ל:
בא"ד לאחר מיתת אחותה כו'. נ"ב לא היה צריך לפרש שנשא ב' אחיות אלא נשא ב' נשים נכריות והוליד עמהן ראובן ושמעון ולאותן ב' נשים היו להן אחיות מן אמהן מאיש אחד שהוליד מאמהן ודו"ק. וכה"ג האריך בשיטה זו בכמה מקומות נ"ל. (עיין במהרש"א):
בא"ד וילדה לו בת מחלה את ראובן ובת נועה את שמעון כו' כלב ממחלה שהיא כו' כלב מנועה שהיא כו' כלב ממחלה ואם כו' יחצאל מטעה ואשת כו' לראובן וכן אשת כו' שנשא בלהה ולה נפתלי מאיש אחר והוליד כו' ומותרת לשמעון וכן אחות אשת נפתלי כו' בהיתר דכשנולד זבולן כו' ויהודה כלתו כגון כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה ורב יהודה מתרגם להא דרב הס"ד:

דף י.

גמ' נולד ויבם לרבי הני כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה אנס כלתו ועבר על דת הס"ד ואח"כ מ"ה ואע"ג דמהדר ליה רבי ללוי כמדומה כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה לעולם כו' דלר' אליעזר הוה גט כו'. נ"ב אבל המסקנא התם דאף רבנן מודים בזה לר' אליעזר ע"ש:
בא"ד שמא תנשא לו. נ"ב תימה דתוס' גופא כתבו התם בריש המגרש דלא חיישינן ולא דמי לתבעלי דחיישינן שמא יבעלנה באונס וכ"כ הרא"ש במסקנא:
בא"ד אי חשיב שיור כמו כו'. נ"ב פי' ורבי אליעזר פסק דאף שיור בגט הוי גט מ"מ סבר היכא דבנשאת לאחר בינתיים שבטל האי שיור שהרי נתקה מאיסור הראשון לאפוקי ע"מ שלא תנשאי דהוי תנאי בגט צריך להיות קיים לעולם וכל היכא דבטל התנאי בטל הגט למפרע ונמצא בניה ממזרים ועכשיו מפרשים התוס' היכא דמתנה ע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי אי דמי לחוץ מפלוני כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בא"**ד** תדע דלא תני לוי חייבי לאוין כו' אפי' לרבנן כגון שבא כו' כצ"ל:
בא"**ד** וקדשה סתם כו'. נ"ב פי' דאהני קדושי דידיה לאיסורא קמא דאי לאו הכי אלא קדשה נמי חוץ מראובן אישתכח דקדושי שמעון לאו מהני וא"כ אין אני קורא בה אשת המת של שמעון ודו"ק:
בא"**ד** ומת שמעון ונפלה לפני לוי אחיו וצרת צרתה נמי משכחת לה כגון שקדשה אינש דעלמא חוץ משני אחין ואחר כך קדשה ראובן חון משמעון אחיו ויש לראובן אשה אחרת ומת ויבם שמעון צרתה כו' כצ"ל. ונ"ב ונראה בעיני לפרש דראובן היה אינש דעלמא דאי היה אחיהם א"כ אישתכח דהוה על לוי אשת אח של ראובן ומה לנו בזה שהיא נמי אשת אח סוף סוף היא אשת אח שלא במקום יבום וכבר תני במתני' אשת אחיו מאמו והשתא בעי לאשכוחי ערות אשת איש לחוד ותדע דאי איירי באחים ע"כ כשמת שמעון היא מותרת נמי לראובן מצד יבום א"כ מצית לאשכוחי צרת צרה כגון שיבם ראובן את צרתה ומתה אותה ראשונה ויש לו עוד אשה אחרת ומת ונפלו לפני לוי ולא צריכא לאדחוקי בג' אחין ובאינש דעלמא אלא ש"מ כדפרישית ודו"ק:
בא"**ד** דכבר נאסרה עליו לפני קדושי אחין משום אשת אח כדמשמע בהמגרש ליתני הכא כו' כצ"ל:
בא"**ד** ומשכחת בהן נמי צרת צרה ומיהו בפרק ג' משמע כו' כצ"ל. ונ"ב חוזר אדלעיל בענין דחוץ והכי פירושו כגון שקדשה ראובן חוץ משמעון ולוי ובא שמעון וקדשה נמי חוץ מלוי דאהני קדושי שמעון למיסר אראובן ומתו ראובן ושמעון ויבם לוי צרת אשת שני מתים ויש לו עוד אשה אחרת ומת ונפלה לפני יהודה כו' אבל בענין דרבי יוחנן לא משכחת צרת צרה ודו"ק:
בד"**ה** דקתני כו' לא קא מיירי או דאי לא קא מיירי כו' כצ"ל:
בד"**ה** לרבי יהודה כו' מתניתין סברא דלא כו' כצ"ל:

דף י:

גמ' דאחין קעביד איהו שליחותא כו' כצ"ל:
רש"**י** בד"ה ולימא ליה רבי יוחנן לריש לקיש הס"ד:
תוס בד"ה החולץ ליבמתו כו' וחזר ובא עליה כו'. נ"ב נ"ל לפרש ולהגיה וחזר אחד מן האחין וקדשה וה"פ והוה פלוגתייהו בכה"ג לר"ל דחייבין כרת עליה א"כ לית בה תפיסת קדושין ואינה זקוקה ליבום ולרבי יוחנן דאין חייבי כרת א"כ זקוקה ליבם ודו"ק היטב. (עיין במהרש"א):

בד"ה איהו הוא כו' דמוקי לא יבנה נמי אצרה כו'. נ"ב פי' ולפ"ז ל"צ שום יתור דלא לחלוץ לאחת וליבם לאחת דהא אשניה נמי קאי לא יבנה כמו על אותה שחלץ אבל לעולם עיקר קרא דלא יבנה בא לנתק כולן מכרת ודו"ק:

דף יא.

גמ' פוטרת צרתה. נ"ב דוקא משום ביאתה וחליצתה היא דנפטרה הא לאו הכי לא נפטרה צרתה אמינא כו':

תוס' בד"ה צריך צ"ל צריכה חליצה מן האחין ומתיבמת כו' וכצ"ל:

בד"ה צרת סוטה כו' לפטרה בלא חליצה ומיהו קשה דפריך בפ"ק דסוטה תתיבם יבומי והא להחמיר עשו ספק כודאי ולמאי דפרישית לעיל כו' כצ"ל. ונ"ב לעיל (דף ג') עמוד ב' ד"ה לפי שאינן בצרת צרה ע"ש:

בד"ה ר"ש אומר כו' אבל לכתחלה לא. נ"ב פירוש לא לה ולא צרתה וק"ל:

דף יא:

רש"י בד"ה פסולה כו' וכשרה לכל העולם כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה הויה ואישות כו' ואפילו רבנן לא פליגי. נ"ב פי' ומוקי כולי קרא בגירושין רק דמעקרי אחרי אשר הטומאה אסוטה עם הלאו אבל לעולם והיתה לאיש אחר או כי ימות האיש האחרון בודאי אגירושין קאי ומ"ה פרש"י דהויה ואישות היינו להיות לו לאשה וא"א לעקר אחרי אשר הוטמאה זולת להיות לו לאשה דעלה קאי אחרי אשר הוטמאה ודו"ק:

בד"ה או היא כו' צריך לחזור על כל האחין היינו כו' כצ"ל:

בא"ד דלא נפטרו צרות. נ"ב פי' ולמ"ד יש זיקה והויא כאחות אשה וק"ל:

בא"ד וכן חלץ לבעלת גט דלא נפטרה כו' כצ"ל:

דף יב.

רש"י בד"ה אלא לאו כו' בראשון ומכח נישואין כו' כצ"ל:

בד"ה צרת אילונית כו' מן הצאן ומת כו' בגדול לייבם ומ"מ דרשינן כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה הרי אלו כו' האחרון דכתיב כו' הד"א:

בד"ה כאן שהכיר כו' תלד ומתניתין כו' הד"א:

דף יב:

גמ' מחזיר גרושתו כולן מותרות וכולן שמתו או שמיאנו כו' תני רב ביבי כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה סנדל ולד כו' דוחק האחד את כו'. נ"ב פירוש השני את הראשון כן פי' לקמן (דף ק"א) עמוד ימין וכן בתוס' דהמפלת להדיא דף כ"ה:
תוס' בד"ה שמא תעשה כו' דוקא בן קיימא כו'. נ"ב פירוש לא מצינו שתהא אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת להיות שניהן בני קיימא ודו"ק:
בד"ה אחר הזמן הזה כו' דאין לפרש אחר שנת י"ב כו'. נ"ב פי' אינו קאי על זמני השנים דהיינו י"א וי"ב אלא הכל תלוי בגדלות וכמו שאם הביאה ב' שערות אחר י"ב ויום אחד דהויא גדולה ה"ה נמי אם הולידה בני קיימא אפילו בתוך י"ב שנים אז למפרע משעת עיבור היתה גדולה וה"ק קודם שנה שלפני גדלות פי' שהיה גדלות שלה שתוכל להתעבר עיבור בני קיימא אז קודם שנה שלפני זה אינה יכולה להתעבר אבל היא מתה כו' ואותו זמן גדלות אינו ידוע אלא להש"י והשתא שפיר קאמר רב ביבי שנת י"ב חיישינן שמא תמות דשמא הוא תוך שנה שלפני גדלות וג"כ יכול להיות שלא תמות וכבר התחיל גדלות שלה מימי עיבור ומש"ה לא תמצא חמותו ממאנת או מתה ודאי או הויא גדולה ואין להקשות א"כ לרב ביבי למה קטנה בת י"א משמשת כדרכה שמא יבא גדלות שלה שתהא ראויה להריון בני קיימא בתוך י"ב חדש וא"כ הוי השתא תוך שנה שלפני גדלות ותמות אפשר משום דלא שכיח שתתעבר מאחר שהיא כ"כ קטנה בשנים ולא חשו ליה ודו"ק היטב שוב מצאתי בגליון תוס' כדברי מאחר דלא שכיחא לא חשו חכמים:
בד"ה שכבר ילדו כו' דרב ביבי לא ק"מ. נ"ב וקשה פשיטא דלא קשה מידי לרב ביבי דהא איהו קאמר כמו רבה בר שמואל וי"ל דה"ק בשלמא לרבה בר שמואל דאיירי סתמא יכול לומר דבגדולה איירי רק שלא הביאה שערות מש"ה לית בה מיאון מדרבנן דגזרינן שהעולם יסברו כו' אבל רב ביבי דאיירי בקטנה ממש א"כ ה"א דלא גזרינן שהעולם יסברו כו' לכך אמר לרב ביבי לק"מ ונוכל לתרץ שהלידה מונעת כדפריך לרבה בר שמואל ודו"ק. (עיין במהרש"א). בד"ה אפי' לר"י וזאת החמותה שנבעלה כו' כצ"ל:

דף יג.

רש"י ד"ה נתגרשה צרתה מותרת ואפילו כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה ממאנת כו' בבעל וביבם למאמרו כו' בפ' ר"ג דצריכה גט כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה מיאנה כו' אסורה לאביו הס"ד:
בד"ה ו' עריות כו' אצל זה צרותיהן מותרות כו' כצ"ל:

בד"ה אם אינה יכולה כו' שיש לו בנים הס"ד:

דף יג:

רש"י בד"ה ב"ש מכשירין אותן לכהנים כו' כצ"ל:
בד"ה מדלא כתיב תגודו לשון אגודה כצ"ל:
בד"ה אמינא לך כו' כאן אגודות הס"ד:

דף יד.

גמ' ובפלוגתא דרב ושמואל רב אומר כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה היו כורתים כו' של מילה קסבר ר"א כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה מי סברת כו' ר' יוחנן לר"ל כו'. נ"ב פי' לפי טעמא דר"ל דלא מחלק בין מקום א' כו' ודו"ק:
בא"ד וי"ל דאין חושש לדקדק כו' כצ"ל:
בד"ה לא עשו כו' דעשו דהטה ר' טרפון כו'. נ"ב פי' דקאי אקריאת שמע בריש ברכות:

דף יד:

רש"י בד"ה ובספק א"א כו' (כדתנן) [כדתניא] בפרק מי שאחזו מה היא כו' כצ"ל [והד"א]:
בא"ד בעילתו תלויה כו'. נ"ב פי' אם ימות מחולי זה הוי גט למפרע ואם לא הויא אשת איש:
בא"ד צריכה הימנו גט שני ושם איפליגו בה כו'. נ"ב פי' בשכיב מרע שנתייחד עם אשתו אם צריכה לגט אחר:
בא"ד המגרש ולנה עמו בפונדקי הוא דאיפליגו בה כו' כצ"ל:
בד"ה גט ישן והמגרש את כו' כצ"ל. ונ"ב פי' שנתייחד עמה בין כתיבה לנתינה:
תוס' בד"ה בשלמא לב"ש כו' אודועי הוו מודעי להו אפי' למ"ד כו'. נ"ב י"א א"כ לגירסא זו לא גרסינן מאי אולמא דהך כו' ואני ראיתי בס"א כגירסת ר"ח ושפיר גרסינן ליה ונ"ל דבע"כ אפילו לפי גירסא שלנו צ"ל מאי דקאמר ה"נ מסתברא אינו בא לחזק תירוץ שלו כדי שלא תקשה עליו עוד דא"כ מאי מסיק ה"א צרה קלא אית לה מאי נ"מ סוף סוף מתורץ הקושיא אלא מדברי התלמוד לחזק הסברא דאמרינן אודועי מודעי ונפקא מינה לכל שאר דברים כדאיתא במרדכי וא"כ אפי' לפי גירסת ר"ח שפיר פריך מאי אולמא כו' כלומר מאחר שאינו אלא להוכיח דאמרינן אודועי מודעי א"כ מאי נ"מ אי

דייק מחד מאן דאמר או מתרוייהו בפרט מאחר דהמסקנא לקמן כמ"ד עשו ואין לומר דשמא לפי גירסת ר"ח הוא מדברי התרצן לחזק התירוץ שלו שלא תקשה על מ"ד עשו דהא אפי' למ"ד לא עשו נמי קשה זה אינו דא"כ הל"ל וליטעמיך ולא בלשון הכי נמי מסתברא ודו"ק:

בד"ה פשיטא כו' חילוף היה הדברים תצא והולד ממזר משמע דהוי ממזר כו' כצ"ל:

דף טו.

גמ' ולא מתייבמות לא הספיקו לגמור את הדבר עד שנטרפה השעה א"ל רשב"ג מה נעשה להם לצרות הראשונות מעתה אי אמרת כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל שהוא מהופך וכן בתוספתא ובירושלמי ודו"ק:

שם **ר'** טרפון תאבני כו' נ"ב צ"ל תאב אני וכן מצאתי בתוספתא ובס"א ג"כ:

שם בשביל קטן כו'. נ"ב פי' בשביל שהיה לה ג"כ בן קטן כבן חמש ולא היה יכול לפרוש מאמו וק"ל:

רש"י בד"ה לצרה עצמה כו' לשוק קאי והאי כו' כצ"ל:

בד"ה יש תנאי כו' מותרת ואחרים כו' הד"א:

תוס' בד"ה ונהג כו' וחלק המעשר לעניים כו'. נ"ב דאי לאו הכי היה צריך בפעם השניה להרבות במעשרות והמרבה במעשרותיו הן מקולקלין ומש"ה פי' כה"ג שוב מצאתי בגליון תוס' דפ"ק דר"ה ממש כדברי:

בד"ה עירבו מקואות כו' זו לזו ומפסיק הכותל משמע כו' כצ"ל:

דף טו:

רש"י בד"ה צריכא כו' מכשיר כשמן ומ"ה נקבו כדי שיצא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה צריכא כו' לא גזרו על המסיקה. נ"ב פי' למסוק בטהרה כמו שגזרו על בציר לבצור היין בטהרה:

בד"ה מה לאלמנה כו' נילף בק"ו שתתחלל כו'. נ"ב כאן שייך ובהחולץ נמי יליף כו' וקאמר וכי תימא כו' דבא עליה עשאה זונה ול"ל טעם דעשאה זונה היא גופא תתחלל ועוד דדחינן לקמן כו' כצ"ל:

בא"ד או מאלמנה או מחלל כו' כצ"ל:

דף טז.

גמ' אמרו מי ילך כו' צרת הבת אסורה כו'. נ"ב שנשאת לכהן ירושלמי:

דף טז:

שם קרתויי פסולים. נ"ב צ"ל על דרך שאמרינן בשביעית קרתנא שמכר לירושלמי שקרתנא הוא בן כפר כלומר בן כפר אינו מיוחס וחשוב:
רש"י בד"ה וקדושה ראשונה כו' בשביעית הס"ד:
בד"ה הכתמים שנמצאו בבגדים הס"ד:
בד"ה שהם גרים ודמם מטמא הס"ד:

דף יז.

גמ' וערי מדי חלח זו חלזון וחבור כו' כצ"ל. תוס' בד"ה אמוראי נינהו כו' דהא קסבר עובד כוכבים ועבד כו'. נ"ב אבל לפרש"י שפירש לפי שהן כישראלים ואין נזהרין באיסור ממזרים אין ראיה כלל מהאי סוגיא שסבר ר' יוחנן להדיא הולד ממזר ודו"ק:
בא"ד אבל יש עליה קדושין מעל אחרים כו' משום דסברא דהולד כשר דבתר עובד כוכבים ועבד כו' כצ"ל. ונ"ב עבד דקאמר לאו דוקא דלא מצינו שיהא עבד מבת ישראל לשום מ"ד אלא לומר כשנוהג עצמו כעובד כוכבים הרי הוא כשאר עובד כוכבים וכמעט שאין בהם דין ישראל ודוקא כשמתגיירים הרי הם כשרים ודו"ק. (עיין במהרש"א):
בד"ה בשלמא למ"ד כו' עבדי שלמה דעבדים אסורים בישראל כו' כצ"ל. ונ"ב פי' ולא נשאו ישראלית כלל ודו"ק:
בד"ה קסבר כו' על בת ישראל הולד ממזר כו'. נ"ב פי' דקאמר ר"י הכל מודים עונד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ומפרש הכל מודים שמעון התימני הוא משמע התם דכך ס"ל אבל מ"מ בהדיא ל"ג ומה שגרס התם ר"י בהדיא שפסק כך ע"כ ל"ג כמו שהגהתי שם ומה שפירשו התוס' לעיל ס"ל הולד ממזר היינו למ"ד אין מקבלין גרים מן התרמודים ולא ס"ל הלכה כסתם משנה ודו"ק. בא"ד דמתני' דהאומר שכיוצא בה כו' כצ"ל. בד"ה פסוק זה כו' כי לקח אותו המית יתיה כו' כצ"ל:
בד"ה עובד כוכבים שקדש כו' וחוששין לקידושי ממזר ותימה כו' כצ"ל:
בא"ד דכר"ע דאמר הולד ממזר מעובד כוכבים ועבד כו' כצ"ל. ונ"ב כן הוא כאשר הגהתי ולית נגר ונר נגר דליפרקיה דאי סבר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין אמאי חוששין לקדושי ממזר וכן תמצא בתוס' דעשרה יוחסין שנוכל לומר ולחלק שסבר כר"ע בהא דעובד כוכנים ועבד הולד ממזר ולא ס"ל כר"ע בהא דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין שוב ראיתי בגליון תוס' שבא לתרץ דהא דקאמר חוששין לקדושין איירי בקידש ממזרת

או גיורת ודוחק גדול לומר דאי הוי איירי בכה"ג דוקא ולא הוה מפרש אלא נראה עיקר כמו שפירשתי:

בא"ד בסה"ד הולד כשר הכא משמיה דרב אסי דאמר כצ"ל. ונ"ב פי' וממילא כשהוא בן העובד כוכבים לא נהג עצמו כישראל אצל אמו שהוא כעובד כוכבים ממש כדפריך לעיל ואין חוששין לקדושין ודו"ק:

גמ' זו חדייב נהר גוזן זו גינזק וערי מדי זו חמדן כו' כצ"ל. ונ"ב ארץ אשכנז ערוך:

שם א"ל בנך קרוי בנך ואין בנך כו' כצ"ל. ונ"ב [הבא מישראלית] אינו מן הגמ' אלא הוא מפרש"י:

רש"י בד"ה לפסול רובן ממזרים שנטמעו בנות עשרה שבטים בעובדי כוכבים ובניהן הרי הן כישראלים כו' כצ"ל. ונ"ב כך נ"ל להגיה דאי לאו הכי קשה ר"י אדר"י דלקמן בפרק שני סבר להדיא כשמואל דבן הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנה ולא בנך וכן פרש"י בפרק עשרה יוחסין רק שפירש התם אע"ג דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל לא הוי ממזר מ"מ הוי פגום ופסול והכא משני משום שאינן נזהרין באיסור ממזרות ומה שפירש הכא משום שאינם נזהרין כו' ולא פי' כפשוטו כהאי דהתם משום פגום כדי לקיים אף הגירסא שגרס בפ"ב לקמן נימא קסבר רבינא עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל שיהא הולד כשר כו' ודו"ק:

בד"ה כי אמריתה כו' דרב יהודה משמיה דרב אסי קאמר לאחר פטירתו של רב אסי בא לפני שמואל וקאמר כו' דרב אסי קמיה דשמואל כו' אמר בנך הבא כו' יסיר את בנך כו' כי תסיר דאי כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה ואין בנך כו' וקשה לר"ת לפירושו דילפינן כו' כצ"ל:

בא"ד בעובד כוכבים הבא על בת ישראל. כו' נ"ב הג"ה ולפי פירושם בנך קרוי בנך היינו בנך הבא מאביו ואמו ישראלית. גליון:

בד"ה משאול לתרמוד שאול קורא בבל כו'. ונ"ב פירש עמוקה כשאול ונ"ב עוד היינו דקשה לתוס' דאי הוי כפרש"י דשאול הוא הגיהנם ומשום דגרע משאול א"כ למה מתגלגלין מתרמוד למישן הא גרע תרמוד ממישן והל"ל איפכא ודעת רש"י כשנויא קמא דתוס' דאישתרבובא הוא עד שגדלו כו' ודו"ק:

דף יז:

גמ' ואיצטריך למכתב אחים כו'. נ"ב פי' לרבה דדריש מבני יעקב למעוטי אחים מן האם ע"כ סבר נמי דלוט אפנויי מופנה ומעיקרא סבר דלא דריש רבה להאי קרא ורב יהודה אמר רב סבר תלמודא ס"ל דאינו מופנה ודו"ק:

רש"י בד"ה מלוט כו' אנחנו ותתיבם כו' הד"א:

בד"ה והא מהיכא תיתי כו' ובאימא והא יבום וכו' המת ואין כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה ולימא ליה כו' ופליגי אי מאמר קונה אי לאו כו' כצ"ל. ונ"ב פי' ול"פ בזיקה כלל דאפילו יש זיקה אפ"ה לא הויא אשתו להפר נדריה אלא משום מאמר הוא דפליגי ולפ"ז לא יתכן מה שפירש בקונטרס לקמן ולימא הלכה כדברי האומר אין זיקה אפילו בחד דהיינו ר"ע כו' וכן פירשו התוס' לקמן וצ"ל דר"מ קאמר אכן מה שפירשו התוס' כאן דפליגי במאמר אי קונה כו' לקמן לא פירשו התוס' כן אלא פליגי בסמכא דעתא עליה כו' (עי' במהרש"א):

דף יח.

גמ' אמר רבה הוא הדין נ"ב באשר"י גרס רבא:

שם דתנן ר"ג אומר מיאנה כו'. נ"ב ואף שפירשו התוס' לעיל דשאני הכא מאחר שכבר נשואה מ"מ לא עדיף האי נשואין מדרבנן מהאי יבמה דיש לו בה זיקה מדאורייתא שהרי אינה יוצאת בכדי אלא בחליצה ודו"ק אבל לקמן (דף כ"ט) בד"ה אי כר"ג כו' פירשו התוס' להדיא דהקילו בקטנה יותר אפילו מבעלת מאמר ופירשו דסמיך הכא אקושיא דר"מ אפילו בספיקא חייש ור"ג אפילו בודאי לא חייש ע"ש:

רש"י בד"ה הוה אמינא כו' עד ד"ה באחותה אין דאפילו כו' שייך כל זה לעמוד שלפניו:

בד"ה והא כי כו' ורבנן בתרי הוא דפליגי כו' כצ"ל:

בד"ה לעולם כו' אמרה ליה לקמא חלון כו' כצ"ל:

בד"ה ואי אין כו' יבמין דהא כו' הד"א:

תוס' בד"ה משום דקסבר אסור לבטל מצות יבמין כו' מצות יבמין דדריש כו' כצ"ל:

דף יח:

גמ' בן בתירא א"ל דאי רב מאי קשיא דרב אדרב דלמא כו' כצ"ל:

שם שנאמר ומת אחד מהם יבמה יבא עליה כו'. נ"ב האי קרא אסמכתא בעלמא הוא כדלעיל (דף י"ב) בפירש"י ד"ה דכתיב כו':

רש"י בד"ה שומרת יבם ממתנת ליבם כצ"ל והס"ד ואח"כ מ"ה שקדש כו' אחות זקוקתו היא כצ"ל והס"ד:
בד"ה ומשמיה דרב כו' רב הונא לא שבקינן כו' הד"א והס"ד:
בד"ה הכי קמתניתו כו' היא אנן כו' הד"א:
תוס' בד"ה משכחת לה בחד אחא כו' ככנוסה דמי. נ"ב פי' ואסור נולד ואח"כ ייבם וק"ל:

דף יט.

רש"י בד"ה חולצות אם כו' השלישי הרי אלו חולצות ולא מתייבמות הואיל כו' הד"א.
תוס' בד"ה ועוד מתיב רב אושעיא כו' רב אושעיא בההיא דפ' כו' כצ"ל:

דף יט:

רש"י בד"ה אי נימא כו' ערוה ועוד כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה אלא אעשה כו' ואפילו מקצת לא מהני כו' כצ"ל:
בד"ה הויא צרה צ"ל דהויא כו'. תוס' בד"ה ר"ש אומר כו' וי"ל ר"ש סבר אין זיקה כו'. נ"ב פירוש לפי האמת דלא סבירא ליה בנולד ולבסוף ייבם זיקה ככנוסה דמי ומהכא לא מצי למפרך לרבי אושעיא דאדרבה אי ס"ל זיקה ככנוסה דמי מכ"ש דלא קשה מידי דאז אפילו היא גופא מתייבמת ולא שייך לומר אצרתה דהוי צרת ערוה וק"ל:
בא"ד ניחא דאי זיקה אוסרת כו' כצ"ל:
בד"ה ליערבינהו כו' בתראי קאמר כדפרישית כצ"ל והס"ד:

דף כ.

גמ' ותיבעי לך חליצה כו'. נ"ב נ"ל לפי גירסא זו פריך ב' קושיות חדא למה מחזיר נימא מצוה רמיא רחמנא כו' ועוד תיבעי חליצה ודו"ק:

דף כ:

רש"י בד"ה לצדדין קתני כו' לפיכך פוטרת צרתה כו' כצ"ל:
בד"ה סריס אדם כו' מאליו והוי בלאו דבכלל פצוע כו' כצ"ל:
בד"ה תיובתא דרבא תיובתא דר"ל דאמר לעיל כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש אליבא דרבא הוי תיובתא לרבי שמעון בן לקיש אבל לרשב"ל גופא לא קשה מידי כדלקמן וק"ל:
תוס' בד"ה א"ה כו' מה ראית פי' דמהאי קרא כו' כצ"ל:

בד"ה פצוע דכא כו' שעת הכושר. נ"ב פירוש אף שכשר לבא בקהל ועדיף מפצוע דכא מ"מ לענין יבום גרע ולא חולץ ולא חולצין לאשתו כדאיתא בפרק הערל פרט לסריס ששמו מחוי אבל בידי שמים שהיה לו שעת הכושר דינו כמו זקן וק"ל וזהו מה שפרש"י ולא מחמת חולי כו' ודו"ק:

בד"ה גזירה כו' ואלמנה מן הנשואין כו' כצ"ל:

דף כא.

רש"י בד"ה ארבע נשים שניות הס"ד:

תוס' בד"ה אי הכי כו' מאם אם אם חמיו כו' כצ"ל:

בא"ד אני מותרת לך. נ"ב י"מ הלא בתה אינה אסורה מדאורייתא ואיך תאמר בדידי לא גזרו רבנן וצ"ל אף דלמטה דידה ליכא ערוה דאורייתא מ"מ מאחר דבהאי דרי איכא ערוה דאורייתא עדיף לגזור כמו אשת חמיו דנהי דבתה אסורה היינו מכח קורבה שהיא אחותה והיא אינה קורבה כלל והכא היא ובתה בחד סוגנינא ודו"ק. (עי' במהרש"א):

דף כא:

גמ' רבתי קרו לה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ואי האי כו' ולאו תלמיד הם"ד:

בד"ה דאיכא כו' האם מן האב הס"ד ומ"ה אשת אבי אביו ונמחק וטעמא מאי:

בד"ה אשת אחי אבי האב מן האב דהא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה לא אסרו כו' ומ"ש הני ומשני הא בחד כו' כצ"ל:

בד"ה אמימר כו' דלא דכותיה דקאמר מאי לאו משום חולץ דהוה ליה אבי אביו לא משום מיתנא דהוה ליה אשת אחי אבי אביו וקאמר נמי והא אמימר מכשיר כו' אמימר מוקי לה כו' בעיא שלו מתוך דברי אמימר משום דלא ס"ל כוותיה כצ"ל והס"ד:

דף כב.

רש"י בד"ה שפחה ונכרית וולדה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ערוה כו' מן האב ומן האם. ונ"ב פירוש אפילו תאמר דמן האב לא נאסרו בני נח ולא שייך ביה שמא יאמרו ומשום הכי אינה אסורה אלא כשהיא אשת אח מן האם ואם כן מן האב ומן האם שרי אלא בודאי משום איחלופי כו' ושייך לומר בתר אב שדי ומשום יאמרו ליכא למיסר לפי האמת משום דאשת אח שרי לבני נח בכל ענין וק"ל. בא"ד ומן האב יקיים כצ"ל:

בד"ה פשיטא כו' אישות לאביך בה. נ"ב אף שלפי האמת לא ממעטינן מכל מקום התנא בא להשמיע לנו שלא תטעה וק"ל:

דף כב:

גמ' מולדת אביך ל"ל כו' כצ"ל ונמחק אחותך היא. ונ"ב בס"א אינו וכן נראה עיקר:
רש"י בד"ה לחייבו כו' אלא בת אביו שלא בת אמו כדכתיב בת אביך או בת אמך והא דכתיב נמי כו' כצ"ל:
בד"ה באידך כו' ובבת אמו דכתיב כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה בן אין כו' דלא נילף מבני יעקב והא דאצטריך וזרע אין לה עיין עלה היינו משום דסתם זרע כו' כצ"ל. ונ"ב כנ"ל להגיה. בא"ד כדאמרינן התם גבי בת כו'. נ"ב פירוש לפי שגבי יבום גופא לא ידענא ואייתינא אחר כך מנחלה וק"ל:
בא"ד בהדיא מעיין עליו הלכך כו' כצ"ל:

דף כג.

רש"י ד"ה ולי נראה עד סה"ד נמחק. ונ"ב זה אינו מדברי רש"י:
תוס' בד"ה קסבר כו' וכן גרס התם כו' והא דאמרינן בפרק יש בכור כו' כצ"ל:
בא"ד ובקונטרס לא פירש שם כן. נ"ב פירוש שהוא מפרש לא תימא למ"ד אין מזהמין כו' ולא שדינא בתר עובדי כוכבים אלא בתר ישראלים והולד כשר אלא אפילו למ"ד מזהמין ושדינן בתר עובדי כוכבים אפ"ה פטור דלוי פסול מיקרי כו':
בד"ה מאן תנא כו' בענין אחר דאמר קרא כו' כצ"ל:

דף כג:

גמ' ודוקא מיחלץ כו'. נ"ב זהו כמו ועוד קמשמע לן נמי הא וק"ל:
רש"י בד"ה אחיו של זה כו' ואינה כלום כו' חלצה זו מן היחיד כו' כצ"ל:
בד"ה לא ייבמו השנים אחי האחר זה את זו כו' כצ"ל:
בד"ה ואם קדמו כו' אחר חליצת שניה כו' כצ"ל:
בד"ה שמעת מינה כו' בשעת קדושין ולא הוה ידע כו' כצ"ל:
בד"ה אבל ייבומי כו' לאחותה דליכא כו' כצ"ל:
בד"ה הכי השתא כו' וכי חליץ חד לחדא כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה קדמו כו' אי ודאי הוה היה זקוק כו' כצ"ל:

דף כד.

רש"י בד"ה ואי למ"ד כו' משום כך שוב אין לה היתר ואפילו בדיעבד נמי כו' עומדין באיסורן וכיון כו' כצ"ל:

בא"ד אי נמי חולן חד לחדא ואזלא האי שניה עומדת כו' כצ"ל. ונ"ב מן וכיון עד מתחלה בס"א אינו ונ"ל שחוזר אדלעיל אטעמא דיש זיקה וק"ל:

בא"ד אחות זקוקה בחליצה אחותה כו' כצ"ל:

בד"ה הא מיעט רחמנא כו' דהכא גבי כו' כצ"ל:

בד"ה ליהדר כו' עליו לכופו כו'. נ"ב בכאן מוכרח לפרש כופין דאי לאו כופין מאי מהדרי אלא כלומר חוזרין אליו בכפייה מאחר שהאחרים אינם רוצים אבל מה שמהדרין אקטן שהוא קטן ממנו וגדול משאר אחים אין שייך כפייה דהא איכא אח גדול הימנו ומ"מ לשון מהדרין מתיישב שפיר שבתחלה מתחילין מן הבכור ואח"כ מהדרין עליו פי' חוזרין אליו ודו"ק. בד"ה הולכין כו' נמי לא רצו חוזרין אצל גדול כצ"ל:

תוס' בד"ה אי למאן דאמר כו' ולמ"ד אין זיקה אע"ג כו' כל חד וחד אימר דידיה מתרמי ליה וליכא למיגזר דלמא מיבם ברישא דאפילו אי מיבם אימר דידיה אתרמי ליה וכי מיבם שפיר עביד כו' כצ"ל:

דף כד:

רש"י בד"ה אי עולמית עליו הס"ד:

בד"ה מכוער כו' התירה מעליה אלא לזנות כצ"ל:

תוס' בד"ה הלכה כו' לא דמי להא דאיכא מ"ד כו' כצ"ל:

בד"ה אמר רבי כו' או שיראו אותה כדרך המנאפין כו' כצ"ל:

דף כה.

תוס' בד"ה ואכתי מי דמי כו' הכא בעל והכא בעל. נ"ב פי' לפי זה שאינה קושיא לא צריכא למיגרס הכא בעל והתם בועל אלא בתרוייהו בעל ואיירי בהוצאה ולא בכניסה ודו"ק:

בא"ד רבנן כו' והכא בעל הוציאה והכא בועל הוציאה כו' יוציא משום רננא כמתני' דהכא כו' כצ"ל:

בד"ה מת כו' לא הוה צריך למיתני הרגנוהו כל זה נמחק:

דף כה:

תוס' בד"ה לימא רב יוסף כו' מן דהא אדם עד בניו כשרים נמחק. ונ"ב נ"ל טעות ומש"ה קאמר אח"כ האי דרב יהודה גופא קשיא ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף כו.

גמ' מ"ש מהא דתני הנטען מן האשה כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה הא דקתני כו' קטטה הס"ד:
בד"ה קס"ד כו' הראשון ובתרי כו' הד"א:
סליק כיצד פרק שני
רש"י בד"ה אחותה כשהיא יבמתו של ערוה אשת אחי כו' כצ"ל:
בד"ה תלתא כו' דמייבם דמצינו למימר כו' כצ"ל:

דף כו:

רש"י בד"ה נפלה אידך כו' בחליצתו וחלץ כו' הד"א:
תוס' בד"ה למיתה דתרי כו' כדפרישית כי מיתה דשכיח יש לדבר סוף כו' כצ"ל:
בד"ה וחליצה פסולה כו' אע"ג דאין יכול ליבמה כו'. נ"ב וה"ה דהוה ליה לאתויי ראיה מפ"ב דלעיל דתני איסור מצוה ואיסור קדושה חלץ לה נפטרת צרתה ולא כדברי הרמב"ם דסבר להדיא בין חייבי לאוין בין איסורי עשה בין שניות כולן לא פטרו צרתה בחליצה נ"ל:
בא"ד דאינה צרת אחות אשה לאחר שייבם לאה כיון שכבר לא היתה צרת אחות אשה משמת בעלה כו' כצ"ל:
בד"ה דנפול בזה אחר זה כו' לחלוץ לשניה לא נאסרה משום אחות חלוצתו כו' כצ"ל:
בד"ה לדברי האומר כו' דאין זיקה ומחיים אסור כו' כצ"ל:

דף כז.

גמ' נפטרו אחיות ואצרת רחל כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל לפרש אי הכי דחלץ לאחיות לא נפטרו צרות קאי אצרת רחל א"כ חלץ לצרת כו' נמי קאי אצרת רחל מי מפטרה וק"ל אבל מפרש"י משמע דהכי חיבורו אצרת רחל מי מיפטרה ודו"ק:
רש"י בד"ה אי הכי כו' לאחיות שחליצה כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה מאי אחד חולץ לכולן כו' התחיל באחיות לא יגמור בצרות כו' וכ"ש היכא דשניהן כו' כצ"ל:

בד"ה שמואל כו' אין זיקה קאמרי ולפי כו' כצ"ל:

דף כז:

גמ' משום דאתחיל בה בגירושין או דלמא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ומודה רבן גמליאל כו' נותן גט לצרתה מהני גט כו' כצ"ל:
בד"ה כי מתה כו' אסיפא דמלתא ולא מתרץ כצ"ל:
בד"ה ואצ"ל כו' וכיון שמתה זו כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה בעלת הגט כו' דאתחיל בגרושין ולכך כו' כצ"ל:
בד"ה ורב לית ליה כו' לא תחשב עוד זקוקה עדיין לחליצה אבל היכא דעדיין זקוקה לחליצה לא כו' כצ"ל:
בד"ה ולימא ליה כו' באלו היבמות עצמן כו' כצ"ל:

דף כח.

גמ' רבי יוחנן למיתה לא חייש כו'. נ"ב פי' רבי יוחנן סבר דשום [מ"ד] לא חייש למיתה כה"ג אפילו מאן דלית ליה זיקה ולא ס"ל כהנך אמוראי דלעיל דאית להו האי טעמא ומש"ה לא מצית לאוקמי מתני' בהכי ודו"ק:
שם בשלמא ראשון אמרי' ליה כו' אלא שני אמר חבראי כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה אלא שני כו' דהכי אמר בפ' כיצד קדמו כו' כצ"ל:
בד"ה דנפלה כו' זו שאסורה על האחד נפלה כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה ולימא ליה כו' כיון שהיו היבמות עצמן כו' כצ"ל:
בא"ד אבל במיתה שניה לא שייך למיגזר כו'. נ"ב ותימה בעיני הא שייך נמי למיגזר דלמא אי שרית ליה במיתת שניה פעם אחרת יבא להתיר אף במיתת הראשונה ונראה לישב דאין הסברא נותנת לגזור בעבור זה מאחר שרב שרי אפילו לכתחלה ואף שר' יוחנן פליג ואוסר מ"מ אין סברא שפלוגתא יהיה רחוקה שהוא אף יגזור בעבור הראשונה כי לא מצינו שום גזירה אלא בעבור שהוא אסור בודאי לדברי הכל וצ"ע עוד נראה לומר דגבי מתה שניה כ"ע ידעי האי טעמא שהיא אוסרתה לראשונה וא"כ כשמתה פקע איסור אחות אשה אבל לא ידעי דבחליצה שניה פקע איסור אשה דהא בגירושין נמי לא פקע וק"ל:
בא"ד ולימא ליה גזירה שמא ימות פי' דאי שריא ליבם בשני כו' כצ"ל. (עיין במהרש"א):
בד"ה ולימא כו' בקונטרס פי' כצ"ל:

דף כח:

גמ' אף בתו מאנוסתו כצ"ל:
רש"י בד"ה איסור מצוה כו' הואיל והיא מדאורייתא כו' כצ"ל:
בד"ה תרוייהו כו' אלא זו וכן זה מוכחא כו' כצ"ל:
בד"ה באונסין כו'. ונ"ב עיין לעיל בתוס' (דף ט') בד"ה בתו מאנוסתו:
בא"ד שא"א שנשאה יבמתו. נ"ב פי' לא תוכל למצוא שנשא האח את יבמתו שתהיה לה בת ותמצא בה אסור לזה ומותר לזה שהרי אותה הבת תהיה לזה אסורה משום בת אשתו וק"ל:

דף כט.

תוס' בד"ה אי כרבן גמליאל כו' אצלו קודם זמן כו' כצ"ל:
בא"ד מ"מ פריך אהא כו'. נ"ב אבל קצת קשה דהא בתחלת הסוגיא לא פריך הכי ואני פירשתי לעיל ע"ש:
בד"ה אלא לדחות כו' ורב אשי סבר כו' בשעת נפילה וכן הא דב"ש אומר יקיימו דבשעת נפילה כו' דהא חזיא אף ליבום מן התורה כו' מאמר חברתה דחיא לגמרי כו' כצ"ל:
ע"בגמ' מאמר מבעיא אמר ליה אין שאני אומר כו' כצ"ל:
שם לחד יש זיקה לתרי אין זיקה כו'. נ"ב ור' יהושע קסבר יש זיקה דאדרבה אלימא טפי מאירוסין דהויא ככנוסה ומשום הכי יפר יבם לחודיה דהשתא הכי קס"ד מיהו און ברירה דהיכא דשני יבמין אין ברירה למי היא זקוקה ולמי תהיה לאשה ומשום הכי אפילו שתיהן אינן יכולין להפר דכיון דבשעת הפרתן אין ברור לנו מי הוא אישה אין הפרתן כלום דרחמנא אמר אישה יקימנו ואישה יפירנו דבעינן שתהא ידוע בשעת הפרה וכן כתב רש"י ז"ל בפרק ד' אחין סוגיא דשמעתא דהתם מסייע ליה עד כאן לשון הר"ן בפרק נערה כמאורסה:
רש"י בד"ה ה"ג כו' דכי נפלה ועבד כו' כצ"ל. בד"ה אלא הב"ע כו' ולר"נ נמחק וצ"ל ולרבי אמי ונ"ב נ"ל:
תוס' בד"ה אלא לענין מסירה כו' והביאה עושה אותה ככנוסה. נ"ב ומ"מ נראה סתמא דתלמודא דאייתי מתניתין דנדרים לא איירי כלל בביאה ותדע דאי לא כן מאי מקשה ולר"א דאמר מאמר אינו קונה קנין גמור כו' אי איירו בביאה וק"ל ואינה קושיא השתא ארוסה אינו מיפר מאמר מבעיא דהא סלקא דעתא דמקשין דאפילו זיקה אלימא מארוסה וכמו שפירש הר"ן וכ"ש מאמר והיינו לענין נדרים דוקא ומ"מ אייתי שפיר

ת"ש כו' דאי מאמר אירוסין עושה ופרחה הזיקה אם כן הוי כארוסה ממש ולמה יכול להפר ודו"ק. (עיין במהרש"א):
ד"ה כגון שעמדה צ"ל כגון שעמד:

דף ל.

גמרא חזיא נמי להאי קמל"ן כצ"ל:
שם אחר מתניתין שלשה אחים. נ"ב טעמא דגירש אחד מבעלי אחיות את אשתו ואח"כ מת הנשוי נכרית הוא שהנכרית מותרת אבל מת הנשוי נכרית ואחר כך גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו ומת נכרית מחלץ חלצה יבומי לא מייבמה דהויא לה נכרית צרת אחות אשה בזיקה ואף על גב דגירש לה לאחות אשה לא משתרי לה נכרית דגזרינן משום זיקה דעלמא ואי קשיא לך צרת ערוה מן הנשואין דהא כיון דגירש לערוה או שמתה ואח"כ מת משתריא צרתה ולא גזרינן משום הך דלא נתגרשה התם כיון דערוה היא מיגמר גמירי לה אינשי וקלא אית לה הכא זיקה דרבנן היא אי נמי התם גבי ערוה כיון דגירשה מקמי דנפלה לה קמי יבם מהני בה גירושין דכי נפלה לה צרה קמי יבם בהיתירא נפלה קמיה אבל הכא גבי נכרית כיון דבשעת נפילה באיסור זיקה נפלה קמיה לא מהני גירושין ולא מידי והאי טעמא טפי עדיף ומסתברא מההוא קמא ע"כ לשון הרי"ף:
רש"י בד"ה הא תנא ברישא כו' ונכרית עיקר הס"ד:
קודם ד"ה שעה אחת נרשם מתניתין ואח"כ מאחיו הראשון הס"ד ושם נרשם גמ':
בד"ה אמר לך כו' בעל הנכרית באחות אשת אחיו כשימות נכרית אשתו מיחלץ כו' לבדו היא רמיא נעשה צרתה בזיקה כצ"ל:
תוס' בד"ה דחביבא כו' בשאר מקומות אין דחק לומר כו' וכאן דחק לומר כו' כצ"ל:
בד"ה גירש אחת כו' את אשתו ונשא אשה אחרת כו' כצ"ל:
בא"ד בזקוקה לו משעה שנשאת לאחיו כו'. נ"ב ואף שכתבו התוס' דלא אמרינן מיתה מפלת אלא נעשית ערוה שעה אחת נ"ל היינו שלא נאמר שתהא חשובה כצרת ערוה וכאילו יצאה באותה שעה כמו שמסקי התוס' לעיל אבל הכא אמרינן מיתה מפלת כאילו נעשית לה צרה ובמיתת השני תהיה צרת ערוה ודו"ק:
בד"ה ואת אמרת כו' ונפלו שתיהן לפניו כו'. נ"ב פי' והכא נמי דומה כאילו נפלו שתיהן לפניו דגירושין דבתר זיקה לא מהני וק"ל:

דף ל:

גמ' למעוטי מת בלא גירש כו'. נ"ב נ"ל לפירוש הרי"ף דלעיל בע"כ גרסינן למעוטי מת ואח"כ גירש וכן נראה עיקר דלפירוש רש"י מוכרח אתה לפרש דרב אשי סבר כר' ירמיה דאמר נשואין מפילין ואנו קיימא לן כרבא דאמר מיתה מפלת ואפי' כנס ואח"כ גירש שרי וגם קי"ל כרב אשי דאסר לעיל מת ואח"כ גירש אלא כמו שפירש הוא נראה לי ובטור נמי כתב דמת ואח"כ גירש אסור כרב אשי וכנס ואח"כ גירש שרי והיינו כרבא ע"ש. (עי' במהרש"א):

רש"י בד"ה הניחא כו' דיש זיקה הס"ד:

בד"ה זו היא כו' שרי' כו' זו היא כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה ואילו בגירושין כו' צרתה מאי טעמא הד"א והס"ד:

בד"ה בקדושין נמי כו' כשימות ומספק אתה בא כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה כתב בכתב ידו כו' וא"ת מאחר שדעתו לגרשה למה חיישינן לקנוניא ועוד אם הוא חשוד כו' כצ"ל:

בד"ה יש בו זמן כו' לאשמועינן דהולד כשר וסיפא אתא לאשמועינן כו' כצ"ל:

דף לא.

גמ' ואי ערוה היא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ליתני ספק כו' לימרו אינשי דמדחלצה ודאי כו' קדושין לא תיחוש כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה ומתניתין בבת אחת כו' וחלצה אבל בגירושין כו' הד"א:

בד"ה והכי פירושו כו' היא ותו בשתי כו' חולצת ואית דמפרשי כו' הד"א:

תוס' בד"ה למאי הלכתא תימה כו'. נ"ב אבל בפרק גט פשוט כתבו התוס' שאין זו תימה וכן יכול התלמוד לומר והוינן בה אע"ג ששם ליתא ע"ש דף ק"ע:

דף לא:

רש"י בד"ה והא עבדא כו' שטרי מכירה של עבד זמן כדי לידע לאיזה זמן יאכל פירות שזה קנה נכסי עבדיה כצ"ל:

דף לב.

גמ' לא כל שכן תנא הא תנא ברישא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה תנא הא כו' ברישא והך דשלשה כו' ושריא משום הכי לא תניא כצ"ל. תוס' בד"ה דאידחיא כו' טעמא דאיחזיא בהך נפילה אהאי מתניתין משום כו' כצ"ל:
בד"ה שנשא חי כו' דבה"ג כו'. נ"ב אבל נשא מת ואח"כ נשא חי טעמייהו משום דלא אתי איסור אחות אשה וחייל אאיסור אשת אח כו' ע"ש. (עיין במהרש"א):
בא"ד בפרק קמא משום דכיון כו' כצ"ל:
בא"ד שלא במקום מצוה כו'. נ"ב פי' וה"נ כי לא חייל איסור אשת אח הוה כמו שלא במקום מצוה ונשרי אחותה לאחר מיתה ודו"ק:
בד"ה ונעשת כו' נידון בחמותו ואין זה מכח זיקה ראשונה כו' כצ"ל:

דף לב:

רש"י בד"ה וכי תימא כו' על אחותה איסור מוסיף כו' על מי שהיתה מותרת עליו כו' ע"י מגו ואית דגרסי כו' נידון באשת איש כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה ששימש כו' בשבת הס"ד:
תוס' בד"ה אלא כו' אם עבר זקן ונשאה. נ"ב פי' אביו של זה נשא בת בתו ועבר על השניה ואח"כ בא זה ובא על בת בתו שהיא אשת אביו וק"ל:

דף לג.

גמ' א"נ שחתך אצבעו בסכין טמאה. נ"ב יש להקשות אמאי לא מוקי שנטמא ואח"כ חתך אצבעו או שאר מום דהא טומאה הותרה בצבור א"כ אתיא בבת אחת דומיא דשתי שערות בשבת וצ"ל דלא ס"ל הותרה לגמרי אלא דחויה היא ומש"ה לא שרי לכתחלה אא"כ נטמאו כל הכהנים אבל אם נשאר חד כהן טהור אסור ואף שאינו פוגם העבודה ולא מיפסל מ"מ מאחר שלכתחלה אסור משום טומאה תו לא חל איסור בעל מום כמו שפירש התוס' לעיל גבי מליקה ודו"ק. (עיין במהרש"א):
רש"י בד"ה שרי באכילה בקדשים דכתיב כו' כצ"ל:
בד"ה מיחייב תרתי כו' כגון דשוינהו שני אחין שליח לקדש כו' כצ"ל:
בד"ה לא מיחייב אלא חדא וכי חייב ב' כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה בשלמא כו' דרבי יוסי אתנייה הס"ד:
תוס' בד"ה לא מחייב כו' תנא לה ולקוברו כו'. נ"ב ולפי זה צ"ל דס"ל האי סוגיא כרב אדא דלקמן דמוקי לזר ששימש בפר של כ"ג ולא מיירי לענין לקוברו כו' כרב אשי דלקמן ודו"ק. (עיין במהרש"א):
בד"ה באיסור בת אחת כו' והשתא הא דפליג עלה כו' כצ"ל:

בד"ה בר קפרא כו' היינו לקוברו בין כו' כצ"ל:

דף לג:

גמ' ומשום שבת ומשום בעל מום ומשום טומאה כו' אלא איסורי בעלמא קא חשיב כו' ואם היו כהנות נפסלו מן הכהונה כצ"ל:
רש"י בד"ה ואיסור כולל אתניין. כלומר היכי דאיתרמי כו' כצ"ל:
בד"ה אלא לאו כו' בהנך היכא דאתרמי כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה אמר ר' יוסי כו' והקשה הר"ר יעקב כו' בהצתת אליתא דעבודה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' קסמים דקים על אחת מן המערכה לאחר שנשרפה כל המדורה:
בא"ד חשוב איסור חמור כו'. נ"ב פי' דעיקר תלוי בעונש ומש"ה חל נמי איסור אחות אשה אאשת אח אע"ג דקצת חמיר אשת אח מאתר דשניהם עונש כרת לא חשיב קל לגביה ודו"ק:
בא"ד משום דטמא ששימש כו' כצ"ל:
בא"ד בלא כולל אמר ר"י כו' כצ"ל:
בד"ה לקוברו כו' כיון דקסבר בר קפרא דרבי יוסי כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל:

דף לד.

רש"י בד"ה ומאן האי תנא כו' ד' חטאות הס"ד:

דף לד:

רש"י בד"ה ובמאי נפקא מבעלה קמא הס"ד:
תוס' בד"ה דעתאי כו' דאמרה בת רב חסדא תרוייהו כו' כצ"ל:
בד"ה אבל קטנה כו' בת ישראל אטו גדולה כו' כצ"ל:
בא"ד אלא אטו בת ישראל כו'. נ"ב פי' ולא פליגי ר' יוסי ור' יהודה בטעמא אלא שניהם סברי מנטרא נפשה אלא שרבי יהודה גזר אטו נשואין ורבי יוסי לא גזר וס"ל לשמואל להך לישנא כאביי דס"ל לקמן דרבי יהודה סבר דחיישינן שמא לא נתהפכה יפה ודו"ק ומ"מ ס"ל לשמואל דגבי פנויה ישראלית לא מנטרא נפשה שאינה חוששת להבחנה מאחר שזרעה כשר ולא ס"ל כל אשה מזנה מתהפכת ודו"ק היטב:

דף לה.

גמ' גדולה אבל קטנה בת ישראל כו' אמר רבה מ"ט כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה חוץ כו' ואין חוששת להבחין כו' כצ"ל:
בד"ה אע"פ כו' פי' בקונטרס טעמא בשמעתין כו' כצ"ל. ונ"ב אין זה פי' שלנו ואותו פי' סבר דלא מרבינן מקרא דכי תהיה אלמנה וגרושה אלא עובד כוכבים ועבד שאין להם אלמנות וגירושין בשום מקום וזהו דעת י"מ שהביא רש"י לקמן בפרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ח) אבל אותו פי' בקונטרס סבר דמ"מ חייבי כריתות לא גרע וכלולי בקרא דבת כהן כי תהיה ולשון תהיה לאו דוקא דתפסי קדושין אלא לרבות חייבי לאוין אף דתפסי בהו קדושין פוסלין וק"ל:
בא"ד ולפי פי' ר"י אין פסולה זונה כו'. נ"ב פי' זונה היינו הנבעלת לחייבי כריתות דקרא דבת כהן אתיא ללאוין גרידא וקרא דכי תהיה לעובד כוכבים ועבד לחודה כדפריך ודו"ק:
סליק ארבעה אחין

דף לה:

תוס' בד"ה ונמצאת כו' וא"ת א"כ אם אין הולד כו' כצ"ל:

דף לו.

גמ' בשלמא תחלוץ בתוך ג' ותנשא בתוך ג' לא היינו ספק כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה אמר לך כו' אין פוטר הס"ד והד"א:
בד"ה בשלמא כו' בתוך ג' שמת הס"ד:
בד"ה לא אפשר כו' ב' ימים בסוף ג' חדשים כו' כצ"ל:
בד"ה אלא תחלוץ כו' ופירושו היה בספרים משובשים אלא כו' כצ"ל והד"א:
תוס' בד"ה בשלמא כו' אלא ה"ג תחלוץ בתוך ט' כו' כצ"ל:

דף לו:

רש"י ד"ה אלא כרבנן צ"ל ברבנן כו':
תוס' בד"ה ואמר ריש לקיש כו' לענין אחר שאין ראוי ליורשו כצ"ל:
בד"ה חיזוק כו' אלא כשל תורה משום דלא איצטריך לחיזוק והכא כו' כצ"ל:
בד"ה ולא קתני כו' דתרוייהו מדרבנן. נ"ב גיליון ועוד הביא רב יוסף ראיה מההיא דפרק אע"פ מאריסיה דאביי שהתיר לו לארוס בתוך כ"ד חודש ושוב חזר בו ומנעו מלנשאה ולא מצינו שהצריכו ליתן גט וגם זו אינה ראיה די"ל שהצריכו ליתן גט ולפי שאותה שמועה לא איירי בגט לא הזכירה:

בד"ה הא לא כו' ומת איירי דבהא ל"פ רבנן כדאמר כו' והתם פסקינן הלכה כרשב"ג כו' כצ"ל:
בד"ה מת בתוך ל' יום כו' נראה דה"ג כו' כצ"ל. :

דף לז.

גמ' רבי אליעזר בן יעקב אומר אינו ספק כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ר"א אומר אין ספק ממזר אלא כו' כצ"ל:
בד"ה עובד כוכבים כו' ממזרים הם שמא כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה רוב היולדות כו' הכרת עובר של ראשון כו'. נ"ב ואין להקשות א"כ למה לא תנשא בסוף ג' חדשים יום או יומים משום דחכמים לא הפליגו בדבריהם להתיר בתוך ג' ולאסור בתוך ג' ולית להו מלתא דפסיקא לחלק ע"כ אסרו עד ג' שדרך הוא להכיר העובר ודו"ק:

דף לז:

גמ' איני והא רב כי איקלע לדרדשיר מכריז ואמר מאן הויא ליומא כו' לשכנציב מכריז ואמר מאן כו' לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה בנכסי יבם כו' מתני' דהא לא ירש כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה דאמר ליה במאה מנה ובפ"ק דב"ק כו'. ונ"ב י"מ שמביא ראיה על פירושם דלא קשה למה לא אמרי' ליה לכי תהדר דכיון שאין מפקיעו מדינו דהא מתחלה נמי לא היה לו דרך גבי ד' וליתא חדא דזה נמי קרוי מפקיע דינו דהא סוף סוף היה לו דרך רק מאחד דאתי מכח ד' לא מחינן ביה שלא יכול להחזיר כמו שפירשו התוס' בסוף כתובות אבל סוף סוף מופקע מדינ' ועוד בחד דאתא מכח ד' דאתו מכח חדא מאי איכא למימר ועוד דבסוף כתובות מוכח מפי' התוס' להדיא בד"ה אי צייתי צייתי כו' דדוקא לרש"י הוא דמפרשינן טעמא משום דאין מפקיע מדינו הא לאו הכי אמרי' לכי תהדר מ"ה הוצרך נמי לפ' הכי ומוזלינן גבך כו' אבל התוס' לא ס"ל לשם דאמרי' בשום ענין לכי תהדר ולא בעינא להאי טעמא דמפקיע דינו כו' אלא בע"כ ובפ"ק דב"ק כו' דקאמרי התוס' חוזר על פרש"י ודו"ק:
בא"ד להפקיע מדינא ובחד דאתי מכח חד כו' כצ"ל והד"א. (עיין במהרש"א):

דף לח.

רש"י בד"ה מי איכא כו' בנכסי יבם ומכח שתי כו' כצ"ל:

בד"ה סבא ויבם כו' ירכו ויבם כו' הד"א:
בד"ה או סבא כו' בן וספק כו' הד"א. בד"ה מ"ש רישא דל"פ ומאי שנא סיפא כו' כשמתה ולא מוקמי כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה וב"ה כו' בחזקת יורשי הבעל כו'. נ"ב אבל מנכסי מלוג לק"מ דהתם יחלוקו לפי שכבר באו הנכסים ביד האשה ועכשיו שהיא מתה הללו באין לירש והללו באין לירש ויחלקו אבל הכא משום דאוקמינן נכסים בחזקתה לפי שהקרן שלה וחשבינן יורשי הבעל אינם מוחזקים ובאים להוציא אבל מנכסי צאן ברזל קשה שאינן בחזקת האשה ואפ"ה אמרינן שהם בחזקת יורשי האשה שהרי מבית אביה באה א"כ מאי שנא התם ודו"ק:
בא"ד וא"ת ולמ"ד כו'. נ"ב כל זאת עד ס"ה אינו שייך כאן אלא לשם בפ' מי שמת קשה על הגמ' ולשם איתא בתוס' וק"ל:

דף לח:

רש"י בד"ה אלא לאו כו' משום דאתי ספק ומוציא מידי ודאי הא הוה ליה כו' כגבוי דמי לא מצינו כו' כצ"ל:
בד"ה לותבי' כו' מידי ודאי ואביי כו' הד"א:
בד"ה אבייי. מהדר כו' נכסי דהשתא הס"ד:
תוס' בד"ה בש"א כו' אין לחושבה כעוברת כו' כצ"ל:

דף לט.

תוס' בד"ה אשה כו' ומה מרויח כו'. נ"ב אף שפירש הר"ן בפרק האשה שנפלו מאי טעמא לית לה תרתי כתובה ר"ל אף מן השני ואם כן לפי זה מנא לן שהוא מרויח בכך דשמא אין לו להרויח אלא שלא יתן אף כתובה שנית משלו מ"מ נ"ל דשפיר פריך סוף סוף מאי נפקא מינה בזה שאמרו שאין שעבודה על נכסי השני כי אם על הראשון פי' יתקנו שיכתוב לה כתובה כבראשונה אם לא שנאמר שהוא מרויח בכך וכן משמע מפי' הר"ן דלשם ודו"ק:

דף לט:

גמ' לא לחלון כו' ותנן תלה בגדול כו' יבא עליה למצוה שבתחלה כו' אימא סיפא מצות תאכל כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אמר רב כו' משום דמצות חליצה קודמת כו'. נ"ב פי' איגרת מרד הוא דאין כותבין אבל מ"מ אין כופין לחלוץ ודו"ק:
בא"ד ועוד דקאמר התם וכו'. נ"ב פי' אאיגרת מרד דהתם קאי וע"כ לפי' רש"י איירי בנתנה אמתלא דהא מינה אייתי ראיה וס"ל אין כותבין אגרת מרד פי' כופין קאמר א"כ כ"ש דאין נזקקין ליבום אלא בודאי בסתם אין כופין אפי' בנתנה אמתלא וגם אין מניחין לייבם אם לא כשידוע שמכוונים למצוה והיכא שידוע שאינן מכוונים למצוה אז כופין לר"ת ובספרי בארתי יפה ע"ש:
בא"ד אין נזקקין לו והשתא לחלוץ כו' בזמן הזה מצות חליצה קודמת כו' כצ"ל:
בד"ה ולשם אישות דתיפוק ליה כו' ואר"י כי אין כו' כצ"ל:

דף מ.

גמ' במתניתין ר"י אמר בין כך ובין כך כו'. נ"ב והא דאמר בפרק החולן מ"ט דרבי יהודה דאמר במתני' בין כך ובין כך נכסים של אב דאמר קרא והיה הבכור מה בכור אין לו בחיי האב אף יבם אין לו בחיי האב אי מה בכור לאחר מיתת האב נוטל פי שנים אף יבם כו' ומשמע דלא שקיל [חלק המת] בנכסי (אחיו) [אביו] בחיי אביו י"ל דלא שקיל וטרי אנכסי האב כלל אלא אנכסי אח שמת שהיה היבם ראוי ליורשו וקדם האב וירש בנו משום דבכור קרייה רחמנא דאין לבכור בחיי האב כך לא יזכה היבם בנכסי אחיו שמת בחיי אביו וקדייק שזכה בהם בנכסי אחיו אם הם בעין לאחר מיתה כחלק הבכורה ומ"מ בנכסי האב שלא ירש מבנו נוטל פי שנים שהרי במקומו עומד ומשני מידי יקום על שם אביו כתיב שיטול וכיון שאביו ירשו ולא נכסי המת הן הלכך שאר אחיו זוכין עמו כגון נכסי האב שהיבם נוטל בהם פי שנים והשאר חולקין האחין עכ"ל המרדכי בפרק יש נוחלין:
רש"י בד"ה בשלמא לרבא כו' למצוה ה"ק כו' הס"ד:
בד"ה ואי לאו כו' דכתיב בשמיני ואכלוה מצות כו' כצ"ל:
בד"ה אף האי כו' של זה יודה רבי יהודה כו' כצ"ל:
בד"ה על שם אחיו כו' תו לא שקיל דאי שקיל השתא לא מנכסי אחיו שקיל אלא מנכסי אביו דהא ירתינהו כצ"ל והס"ד:
תוס' בד"ה רצה כהן כו' מרבוי ילפינן דכהן כו' כצ"ל:

דף מ:

גמ' אנרה כחלוצה קיימא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ובאבי אביו כו' ואפ"ה גזרוה רבנן. נ"ב לא אבין פי' זה סוף סוף אסורה משום מיתנא כמו שמסיק. בד"ה אמימר כו' האחד בן בנו של כו' כצ"ל:
בד"ה דתני כו' דאורייתא אב כו' של אב ובנו כו' לגבי ואחיו כו' יבנה ובן אחיו כו' הד"א:
ד"ה והא דריש לקיש צ"ל והאמר ריש לקיש:
תוס' בד"ה בן בתו צ"ל ובבן בתו כו':

דף מא.

רש"י בד"ה עד שיעשה כו' ותעקר זיקתה ממך כצ"ל והס"ד:
בד"ה רבי אליעזר היא כו' גרושת אח ובשעת כו' הד"א:
בד"ה כל הנשים כו' קאמר ליה כל הנשים כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה הך דאזלא כו' אלא דוקא במצוה כו'. נ"ב נ"ל דמזו אין ראיה כלל דלעיל בפ"ק דאורייתא קאמר דיליף מקרא אבל הכא מדרבנן קאמר ודו"ק אלא דסבירא להו לתוס' דכעין דאורייתא תקנו וק"ל:
בא"ד ואפי' רחל שהיא קרובת צרת חלוצה שריא כו' כצ"ל:

דף מא:

גמ' יבם קטן מאי מיבם לית לה כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה נימא תהוי תיובתא נמי מהא כו' כצ"ל:
בד"ה אלא משום כו' חלצה היא דהאי כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה עמד בדין כו' אין לה מזונות אין ראיה דמעשה ידיה אינם שלו דאין לחוש כו' למזונותיך דהא אכתי לא כו' כצ"ל:

דף מב.

גמ' אלא לאו משום דיחסה כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה בכולן אני כו' שאסרו חכמים להנשא. נ"ב פי' לשוק אחר חליצה:
בד"ה אישתהי כו' הוה ומעיקרא חדש כו' כצ"ל:

דף מב:

רש"י בד"ה או שאינה כו' סמא או חולי. נ"ב פירוש שעל ידי חולי נתקלקל ההריון אבל היא גופה אינה חולה ודו"ק תוס' בד"ה רבי יוסי כו' אבל לארוס מיד שרי כו' כצ"ל:

דף מג.

גמ' דווקני זו דברי כו'. נ"ב פי' דיקנים:
רש"י בד"ה שתים טמאות דחזי למלתיה כצ"ל:
בד"ה היתה החיצונה אחת כו' ג' עם החיצונות כו' כצ"ל:
בד"ה והא דקתני כו' ולא בחיצונה ממש דהא כו' אחת מהן טהורה אלא לאותן המשוכות כלפי הראש דאינן כו' כצ"ל:
בד"ה והלכתא מניקה כו' שנולד בו ואשה כו' הד"א:
בד"ה כל הנשים יתארסו אנשואות קאי וחון מן האלמנה כו' כצ"ל והד"א:
תוס' בד"ה במקום שמותר כו' דהא אמרינן בירושלמי במ"ק כו' כצ"ל. (עיין במהרש"א):
בא"ד בנטילת שיער וכן איתא בה"ג כצ"ל. ונ"ב פי' ומחלק בין אשה לאיש וק"ל:
בא"ד ועוד מצינו למימר דהתם אליבא דרבי יוסי כו' כצ"ל:
בא"ד בעל ה"ג ת"ר כשם שאסור לגלח במועד כך אסור ליטול צפרנים במועד כצ"ל. ונ"ב ברייתא היא בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף י"ח) אלא שבעל ה"ג מוסיף והאשה מותרת כו' ע"ש ומוסיף נמי כל ל' יום אסור בתספורת כו' עד וכשם כו' ע"ש:
בא"ד מתוך ה"ג שהבאתי. נ"ב פי' מדקתני ברישא סתמא כל ל' יום אסור בתספורת כו' דדברי הכל היא ואח"כ במה שאמר וכשם שאסור לגלח כו' מתחיל פלוגתייהו:
בד"ה מאי היא כו' יחלוק אמתניתא דשרי לארס בט' באב כו' כצ"ל. ונ"ב פי' באיסור ט' באב ולאו דוקא ביומו וק"ל:
בא"ד דחק ומוקי כו' תפלוג אמתניתא דהתם כצ"ל:
בד"ה מלישא כו' בפרק בתרא דתענית מוקי בירושלמי בבנין כו' כצ"ל:
ונ"ב כך נ"ל להגיה אבל לא להגיה בפ"ק דתענית ובגמ' דילן משום דהתם איירי בתענית של גשמים והכא איירי בט' באב וכן הטור מביא הירושלמי:

דף מג:

גמ' מלבנות ולנטוע ומליארס מלישא שבת שחל ט' באב בתוכה אסור לספר ולכבס וי"א כל החודש כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ואי בעית אימא כו' קתני ולא אנשואות קאי אלא אארוסות כו' כצ"ל:
בד"ה אלא אמר רב אשי כו' חדשה דט' באב כו' כצ"ל:

דף מד.

גמ' איירי בה ודלמא לא איירי בה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ודלמא לעולם כו' בקרובת גרושתו הס"ד ואח"כ נרה אלא קרובת חלוצתו כו':
מתוס' מ"ג בד"ה שאני בין כו' משום דאין לו בנים נקט דאפשר כו' כצ"ל:

דף מד:

גמ' כיון שבעלה עשאה זונה כו'. נ"ב ה"ה דהוה מצי לאוקמי בחייבי לאוין והיכא דהוי זר אצלה מעיקרא אלא דמלתא דפסיקא נקט דבזר אצלה מעיקרא דאתיא מכי תהיה לאיש זר וגו' פליגי ביה תנאי בפ' אלמנה לכ"ג ע"ש אבל חייבי כריתות דעשאה זונה ליכא מאן דפליג נ"ל:
רש"י בד"ה המחזיר גרושתו כו' קדושין דקסבר ר"ע כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה היא כשרה לכהונה כו' דמאי דריש ביה ר"ע כו' כצ"ל. בד"ה הכא נמי כו' כיון דחמירי כזרים אצלה מעיקרא חשיבי כו' כצ"ל:
בא"ד חייבי כריתות דחמירי אלא דוקא בחייבי לאוין כצ"ל. ונ"ב פי' לפירושו לא בא למעט היכא דלא תפסי קדושין דאינה אסורה בתרומה אלא בחייבי לאוין היכא דלא תפסי בה קדושין ודו"ק:
בא"ד אלא ביאת זנות כו'. נ"ב פי' לענין מלקות הוא דלא מלקינן משום זונה אלא בכה"ג אבל מ"מ אפילו תפסי בה קדושין הויא פסולה לכהן היכא דהוי זר אצלה מעיקרא כו' כמו שכותבין התוס' גופייהו אח"כ דילפינן מק"ו כו' והיא סברת הראב"ד בפרק י"ח דהלכות ביאה ע"ש:
בא"ד דליכא בה לאו בתרומה דלא ילפינן מלאיש זר אלא מאלמנה וגרושה א"נ משום כו' שם זונה גרם לה כו' כצ"ל:

דף מה.

גמ' אמר להו רבי יוחנן כו'. נ"ב נ"ל דלא אמר כך ר' יוחנן בהדיא דא"כ מה צריכים התוס' לדקדק בפ' שני לעיל (דף כ"ג) מר' יוחנן דאמר וכולן לפסול כו' וכן משמע מפרש"י סוף פ"ק גבי ר' יוחנן וכולן לפסול וכן משמע מתום' דסוף פ"ק בד"ה קסבר עובד כוכבים ועבד כו' שכותבין וסוגיא דתלמודא אזלה דאית ליה לרבי יוחנן דולד ממזר משמע דלא אמר בהדיא אלא ממה שאמר לעיל הכל מודים כו' אבל לפי האמת לא ס"ל ע"ש בתום' וצ"ע מהפוך הדף שאמר ר' יוחנן הכריז על בניהם שהם ממזרים משמע שאיהו גופיה פסק כך הלכה למעשה ודו"ק:
שם אמר ליה אי הוי כיהושע בן נון כו' כצ"ל וכן אח"כ אי מר לא יהיב ליה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' אי הוי גדול כיהושע בן נון לא הוה חושש במה שאין אתה נותן לו בתך שאפילו

אם אין (אתה) מר נותן לו יהיה הרבה והרבה אחרים שיקפצו עליו ויתנו לו אבל האי פלוני שאינו גדול ואינו חשוב אי מר לא יתן לו שום אחר לא יהיב ליה:
רש"י בד"ה ואע"ג דקתני בפ' ר"ג אין ביאה כו' אבל לדידיה לא ס"ל אפ"ה כו' כצ"ל:
בד"ה אמרי אינשי כו' במלכות מדי וגוזמא. נ"ב פי' מלומדים הגמלים כך:

דף מה:

גמ' בר ארמאתא אמר ריב"ל כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה בה כו' אינן גרים יכילנא כו' הד"א:
בד"ה מי לא טבלה כו' לטבילת גירות דדת יהודית כו' כצ"ל:

דף מו.

רש"י בד"ה הקדש חמץ כו' הנכסים כולן או כו' הד"א:
בד"ה בטפסא דמלכא שהיו לו לעבדים הס"ד:
בד"ה ועל יינן כו' לך לך אמרי לנזירא כו' כצ"ל:
ד"ה מאמהות צ"ל באמהות כו':
ד"ה אימהות צ"ל משאי אפשר אמהות אי איפשר למול:

דף מו:

גמ' אילימא מדכתיב לך אל העם וקדשתם כו' ת"ר מי שבא ואמר גר אני כו' ת"ל וכי יגור בארצכם כו' כצ"ל וכן כל בארץ על עמוד השני צ"ל בארצכם:
רש"י בד"ה לפיכך כו' סגיא מטבילין כו' כצ"ל והד"א. תוס' בד"ה משפט כתיב ביה ורבי יוחנן דהכא כו'. נ"ב כמו ועוד י"ל:

דף מז:

גמ' גובהה של עטרה אינו אוכל בתרומה נתרפא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ומודיעין אותו כו' מחילה ולא ניתן כו' הד"א:
תוס' בד"ה וכל דבר כו' ובקונטרס לא גרס ליה בנדה כו'. נ"ב פי' לא גריס במסכת נדה ה"מ לטהרה כו':
בד"ה קשים גרים כו' זה בזה והקשה כו' כצ"ל. ונ"ב ר"ל והקשה דרש"י גופיה סתר זה הלשון:

דף מח.

רש"י בד"ה ל"א כו' ואי אתה מל בן שהוא איש כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה עשייה בראש כלומר נאמר שם תיקון כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה המפקיר עבדו יצא לחירות כו' ואמר ר"י דהכי פריך. נ"ב הוא שנויא על התימה ודו"ק:
בד"ה לא עשה רגליו כו' והתניא העברת שיער אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים. נ"ב ברייתא זו כת"ק דר"א בן יעקב דסבר דלא תמצא שום מלקות בבית השחי כו' ומכח כ"ש פריך מהאי ברייתא ובבאורי הסמ"ג בארתי יפה. בא"ד אף בשאר איברים ומשני כי קאמר רב כו' כצ"ל והשאר נמחק:

דף מח:

גמ' א"ל א"ה כי קאמר ליה ר"ע כו' מנהרדעי וא"ל אי הכי כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה בין השמשות כו' עבדך דלקמן כו' כצ"ל:

דף מט.

גמ' לכתוב רחמנא לא יגלה לא יקח למה לי כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה דכתיב כו' לא יגלה הס"ד ואח"כ מ"ה ורבי יהודה כרבנן:
בד"ה סבר לה כרבנן כו' על האנוסה הס"ד:
תוס' בד"ה שמעון התימני כו' דאין למדין הלכה מפי התלמוד כו'. נ"ב בפ' יש נוחלין (בבא בתרא דף קל"א) ופי' רשב"ם בפי' השני אין למדין הלכה שנאמרה בתוך המשנה או בתוך הברייתא כי אם בגמ' וכן פי' הערוך כו':
בא"ד דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר כו'. נ"ב ותימה גדולה בעיני הא מסקינן לעיל דבין בפנויה בין בא"א הולד כשר אלמא לאו טעמא משום דאין ממזר מחייבי לאוין הוא אלא משום דילפינן מאשת אב דלא תפסי קדושין לדידה ולאחריני תפסי כו' לאפוקי עובד כוכבים ועבד כו' וה"ה לר"ע מאנוסת אביו וטעמא משום דאפקרה רחמנא לזרעיה דאין לו חייס כמ"ש התוס' בריש כתובות ובכמה דוכתי וכן הביא הסמ"ג א"כ מנלן דלא קי"ל כר"ע ונראה דאין מביאין התוס' ראיה דאין הלכה כר"ע דמתני' אלא דלא קי"ל כר"ע אליבא דרבי סימאי דסבר דמרבינן חייבי לאוין מולא יבא אף בלא לאו דשאר אלמא דלא מקיש לא לא"א ולא לאנוסת אביו א"כ ממילא דאף מעובד כוכבים ועבד הולד ממזר כמו שפירש ר"י להדיא בהיפוך הדף וכן פירשו התוס'

בפ' עשרה יוחסין אהא דקאמר סבר כר"ע דאמר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר והקשו התוס' מנלן דסבר ר"ע הכי ופירשו דדוקא לפי מה דמרבינן לר"ע אף שאר לאוין בלא שאר שהולד ממזר הוא דאמרינן דסבר ר"ע עובד כוכבים ועבד כו' הולד ממזר אלמא מוכח להדיא דהאי ראיה אינה אלא דלא קי"ל כר"ע דמרבי כל שאר לאוין אף בלא שאר וכשם דתלמודא לא קי"ל כהאי ר"ע ה"ה דלא קי"ל נמי כר"ע דשאר ובפרט מאחר דאית להו אינך ראייות דאף בלאוין דשאר לא קי"ל כר"ע ובלאו הכי צ"ל דלא מייתי ראיה אלא לאוין בלא שאר דהא עובד כוכבים ועבד אין להם שאר ודו"ק:

בד"ה הכל מודים כו' אישות ואליבא כו' כצ"ל:

דף מט:

רש"י בד"ה משנת ר"א כו' נזכר במשנה או בברייתא כצ"ל והס"ד:

תוס' בד"ה הכל מודים כו' לא כפי' הקונטרס דאפילו לרב אין הולד ממזר כו' כיון דהואי בעובד כוכבים ועבד כו' כצ"ל. ונ"ב ואף שכתבו התוס' לעיל דיש לחלק בין שומרת יבם לעובד כוכבים ועבד מ"מ כי היכי דלא מצית למילף עובד כוכבים ועבד משאר חייבי לאוין משום דלא תפסי בהו קדושין לשום אדם ה"נ לא מצית למילף שומרת יבם משאר חייבי לאוין משום דלא תפסי קדושין כו' ועדיפא משאר לאוין ומה שכתבו התוס' לעיל דלא דמיין כו' היינו שאם באת למילף שומרת יבם מעובד כוכבים ועבד כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה אי כרב כו' בלאו ולא תפסי כו' אורחיה דקרא ולאשמועינן דלקי אקדושין או אתי למה דלא תפסי קדושין כצ"ל והס"ד. (עיין במהרש"א):

דף נ.

רש"י בד"ה משלו כו' לפחות משניו הס"ד:

רש"י בד"ה רבן גמליאל אומר הס"ד:

בד"ה סדר משנה כו' שבספרים הס"ד:

בד"ה סדר יבם החליצה כו' ואח"כ כו' הד"א. בד"ה נתן גט כו' בלא יבנה הש"ד:

בד"ה וחליצה כו' לא מיפטרה כמו שאחר כונס כו' כצ"ל. :

דף נ:

גמ' ועשה מאמר ונתן גט ונעל כו' ונתן גט וחלק כו' וכן אח"כ צ"ל ונתן גט ובעל כו' אבל גט אחד ביבמה מאמר אחד ביבמה מהני מ"ט כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה חלץ וחלץ כו' כלום הוא וכן כו' הד"א. בד"ה או בעל כו' לשנייה או בעל כו' הד"א:

בד"ה אין אחריה כלום ונפקא בגט ובלא חליצה כו'. נ"ב כך פי' רש"י לפום ריהטא אבל אינו נכון אלא צריכה חליצה ואין אחריה כלום היינו דלא מהני מאמר אחריה וכן פרש"י גופיה לקמן בהיפוך הדף דביאה פסולה כמאמר שויוה רבנן כו' ע"ש. (עיין במהרש"א).

בד"ה אבל גט כו' לא ייבם ומאמר ביבמה כו' הד"א:

בד"ה משום דמהני כו' קונין אותה הס"ד:

בד"ה ואי ביאה כו' צריכה שני גיטין וחליצה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה עשה מאמר כו' ולעיל פי' כו'. נ"ב דף ל"ב בד"ה גט למאמרו. בד"ה מדגט כו' לא מהניא ואתי למנעל אחר חליצה הד"א והס"ד ואח"כ מ"ה חדש ואתי למיבעל כו':

דף נא.

רש"י בד"ה אלא פשיטא כו' אינה תחלה ומיהו כו' הד"א:

בד"ה מאי טעמא כו' ה"ג הס"ד:

בד"ה לימא תיהוי תיובתא דשמואל דאמר כו' הד"א:

דף נא:

תוס' בד"ה כולהו ס"ל יש מאמר אין שוין ממש דלבית שמאי כו' כצ"ל. בד"ה ביאה פסולה כו' אחר ביאה פסולה דקתני אין אחריה כו' כצ"ל:

דף נב.

גמ' כיצד מצות התרתן עשה מאמר כו' ובשטר כיצד בשטר כיצד כדאמרן כו' כצ"ל:

שם או דלמא אתי לאחלופי בגיטא אמר ליה חיישינן דלמא אתי לאחלופי בגיטא כצ"ל. ונ"ב זו גירסת הרא"ש. שם לא יקחו והיינו כו' כצ"ל. רש"י בד"ה האי גט כו' אחר מאמר כצ"ל והס"ד:

ד"ה ושטר צ"ל ובשטר כיצד כו':

תוס' בד"ה דמקדש בביאה אר"ת דאפילו ביבמה כו'. נ"ב פירוש דלא תימא דוקא בעל סתם וק"ל:

בא"ד דפריצותא הוא שעושה כו' כצ"ל:

ד"ה לכשאכנסנה כו' והרי זה גט דקאמר היינו לגרש בו כו' כצ"ל:

דף נב:

רש"י מה"ד מאמר עילוי זיקה כו':
בא"ד אסורה כו' ומותרת לאחיו כו'. נ"ב כך פירש רש"י לפי האיבעיא דעדיין לא ידעינן הא דאמר רבא דדוקא צרה שריא ולא היא משוה דאיחלפא ומ"מ אסורה לו דלא שייך לומר מאי דעבד שקלה שהרי נתן גט על המאמר כדי לפוסלה מעליו ודו"ק ואיכא נ"מ בזה לפי דאמרינן בפרק ד' אחין בלישנא בתרא דהותרה אף היא מ"ה הכא אסורה לו ושריא לאחיו לפרש"י נ"ל:
בד"ה נתן גט כו' זיקת יבמין ג' אחין נשואין כו' כצ"ל:
בד"ה האי לחודה כו' זיקה דלחודה קיימא כו' כצ"ל:
תוס' ד"ה מהו צ"ל לינמתו מהו כו' ומאי קאמר נמי או דלמא כו' כצ"ל:

דף נג.

גמ' פיסקא אחת יבמה אחת ואחת שתי יבמות נמחק וצ"ל הפיסקא כיצד עשה בה מאמר כו'. :

דף נג:

רש"י בד"ה וליטעמיך כו' אחת נשלמא כו' דלא תיסגי ליה בגט בלא חליצה כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה אלא בעל כו' אשתו היא הס"ד. משנה והיא מזידה הוא מזיד והיא שוגגת וכו' ובגמ' שניהם אנוסים אונס דמתניתין כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה בין ביאה לביאה בין ביאה כדרכה לשלא כדרכה ובין הערה לגמר ביאה כצ"ל והס"ד. ונ"ב ס"א:
בד"ה וכן הבא כו' הביאות הללו הס"ד:
בד"ה אי פסולות לכהונה כו' משום זונה וגרושה מיפסלה מתרומה דבי נשי אם היא בת כהן דשויה חללה ודוקא עריות או פסולות כו' כצ"ל:
בד"ה אלא אפילו כו' מכוונת דתרוייהו כו' הד"א:

דף נד.

גמ' לשם ביאה והתניא בין ער בין ישן אימא בין ערה בין ישנה והתניא בין ער הוא בין ישן הוא כו' כצ"ל:

שם נים ולא נים כו'. נ"ב נים ולא נים תיר ולא תיר הכל אחד הוא וכפל לשון לבאר הענין היטב עיין בתוס' בפ"ק דתענית:
רש"י בד"ה ישן לא קנה כו' מן הגג ונתקע הד"א והס"ד:
תוס' בד"ה מה לאחות כו' ומאשת אח נולד היכא דעל ידי כו' כצ"ל. ונ"ב בודאי ריב"ן לא ס"ל שנויא בתרא דלעיל דלא אמרינן שכן בידו לרבות אלא באשת אח כו' א"כ לא אתי מינה חמותה ואחות אשה ודו"ק א"נ ס"ל לריב"ן נהי דלא חשבינן לחומרא שכן בידו לרבות אלא באשת אח ולא באינך מ"מ ליכא פירכא באינך דסוף סוף ג"כ משכחת בהו שיש בידן לרבות ודו"ק אבל התוס' לקמן בד"ה מאשת אח ילפינן כו' לא סבירא להו לחלק הכי ודו"ק:

דף נד:

רש"י בד"ה דודתו שאין איסורה כו' כצ"ל:
בד"ה יש לה חייס ומשפחת אב כו' כצ"ל:

דף נה.

רש"י בד"ה ערירים יהיו משמע כו' כצ"ל:
בד"ה שפחה חרופה כו'. נ"ב פי' והיא חציה משוחררת שתופסין בה קדושין ולאו דוקא לעבד עברי ה"ה לישראל שאינו עבד אלא רש"י בא לפרש בענין שתהא מאורסת בהיתר ולא יהיה בזו איסור אלא שמזנה תחת ארוסה וק"ל:
תוס' בד"ה יש לה בנים כו' דלא נילפו מהדדי. נ"ב כך נ"ל לפרש הסברא נותנת כל לאחר מיתה אסורה כו' ומשום הכי מצריכה קרא לאשת איש ואחר דמרבינן אשת איש להיתירא א"כ נימא גבי אשת אח נמי נילף מיניה לכך צריך קרא גביה לאסור ומאחר דאסרינן גבי אשת אח מכח קרא וסותרים הסברא א"כ נימא ה"ה גבי איסור חמות בשריפה הוי לכך צריך קרא וק"ל:
בד"ה דודתו דכתב רחמנא גביה ערירים כו' כצ"ל:

דף נה:

רש"י בד"ה אי למאן דאמר כו' לחייבי לאוין הס"ד:
תוס' בד"ה אינו חייב כו' הוצאת זרע אלא ביאה הראויה להזריע בעינן כמו באשת איש כו' כצ"ל:

דף נו.

רש"י בד"ה קנה לכל כו' ואוכלת בתרומה מיד כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה מן הנשואין כו' וע"י ביאה. נ"ב פי' ביאה גרועה כדלעיל:

דף נו:

גמ' אמר רבה אשת כהן כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה אשלא כדרכה כו' ולעולם ברצון כצ"ל והס"ד ואח"כ נמחק עד ה"ג. (עיין במהרש"א). בד"ה ר"א ור"ש כו' כדכתיב לא יחלל שני חילולין כו'. נ"ב כך הוא ההרגל ברש"י לפרש שני חילולים ואינו כן אלא מלשון חילול לחוד הוא דמפיק מי שהיה כשר ונתחלל כדלקמן בפ' אלמנה לכ"ג (דף ס"ט) פרש"י גופיה כן ועיין בהגהתי פ' ד' מיתות (סנהדרין דף נ"א) ע"ש:
בד"ה מאי קדושי כו' עבירה הס"ד:
בד"ה מן הנשואין כו' חללה ומה קדושי כו' אלו לא כ"ש הס"ד והד"א:

דף נז.

גמ' מלתא אחריתא ופשט ליה כו' כצ"ל. ואי לר"י ל"ל קרא האמר בין כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה הכא אין כו' שאין לך אשה שמותרת לו כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה אביי אמר כו' לא אמרינן גבי ההיא מתניתא כו' כצ"ל:

דף נח.

רש"י בד"ה אין חופתה כו' כביאתה כצ"ל:
בד"ה ומי בדקה כו' נטמאה ושמע מינה כו' הד"א:

דף נח:

גמ' מאמר ביבמתו ויש לו אח אפילו כו' כצ"ל. רש"י בד"ה ל"א כו' שהיא באה מכחה ומאמר קונה כצ"ל והד"א:
בד"ה וא"ת כו' גמורים בחוזרת כו' הד"א. תוס' בד"ה רב פפא כו' דלית ליה הך דרשא שקדמה שכיבת בעל כו' והך דרשא דונקה האיש מעון כצ"ל. ונ"ב נ"ל:
בד"ה על ידי גלגול לא בעי לאתויי גלגול מגלגול כו' כצ"ל:
בא"ד דמשמע ליה מאיש אחר כו'. נ"ב אע"פ שבכמה דוכתי איש בא למעוטי קטן אבל הכא איש אחר לא כתיב בפי' אלא דילפינן מבלעדי אישך והכל בכלל ודו"ק:

דף נט.

גמ' דכתיב אשה כו' מכשירין בבוגרת ולא ישא את מוכת עץ ת"ר כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה בבתוליה כו' מהאי קרא ולמדרש כו' כצ"ל:
בד"ה ור"א כו' לרבות בוגרת בבתוליה כו' הד"א:
תוס' בד"ה מהו בתר כו' מ"מ הוא מדמי איסור קיחה כו' כצ"ל:
בד"ה הא לא אשתני כו' כי חדית רחמנא כו'. נ"ב אמוציא שם רע קאי לדונה בסקילה דוקא כשלא בגרה וק"ל:

דף נט:

רש"י בד"ה א"כ כו' לכהונה גדולה הס"ד:
בד"ה אתנן כלב כו' והבעלי לכלבי. נ"ב וכן פרש"י בסוטה פרק ארוסה (סוטה דף כ"ו.) ונ"ב עוד ולולי פה קדוש היה נראה לפרש טלה לבעל הכלבית כדי שתבעל לו והוה אתנן כלב ממש כאתנן זונה שוב מצאתי בפרק כל האסורים (תמורה דף ל') שאף רש"י פי' כן:
תוס' בד"ה אלא לאו כו' היאך איש מתחייב קנס כו' כצ"ל:

דף ס.

רש"י בד"ה דרב עמרם כו' מחייבי עשה ור"א כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה שאינו משלם כו' היינו מדרבנן כו'. נ"ב אבל מדאורייתא אם נשא נשוי מאחר שממנו נבעלה ודוקא לכתחלה לא ישאנה מן התורה כמו בוגרת ומוכת עץ כו' וכן פי' התוס' בריש אלו נערות וצ"ל דהשתא ס"ד דאפילו בוגרת ומוכת עץ נמי מוציא בגט מדרבנן עד המסקנא דשרי הכל אפי' מדרבנן ודו"ק:

דף ס:

גמ' מוכת עץ נמי רבי קרובה כו' בר זוגיה כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה מדשבקיה בר זוגיה כו' ושבקיה לרבי יוסי כו' לרבי יוסי דמטמא מלא כו' כצ"ל:
בד"ה חד מלא כו' את הארוסה ומלאיש כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה והאמר ר"ש כו' בתולה אפילו מקצת בתולים משמע דאי הוה כו' כצ"ל. נ"ב ול"נ לפרש אליבא דרש"י כפשוטו דבתחלה פריך שפיר והא אמר ר"מ בתולה אפילו

מקצת בתולה משמע ואותו הלשון משמע שכך הוא משמעות הלשון ולא משום דהוינא ילפינן בגזירה שוה א"כ למאי צריך הכא אליו לרבות בוגרת דא"ל דהוה ילפינן בגזירה שוה מהתם דממעט לפי האמת בוגרת דס"ל לרש"י דלא ילפינן בתולה מבתוליה דאינן שוות לג"ש ואינו דומה לשב הכהן ובא הכהן דסוף סוף חד ענייא הוא אבל הכא לישנא דבתולה משמע מקצת בתולים ולישנא דבתוליה משמע למעוטי מקצת בתולים אבל הכא פריך לר"ש דאמר אליו לרבות בוגרת א"כ איך אמר אי הוה כתיב בתולה לחוד הוה בתולה שלימה משמע אמאי הוי אמרינן הכי הא איכא למילף מהכא דאפילו מקצת בתולים הוה והשתא לא מהני לתירן דהוי ילפינן מבתולה דאונס כו' דסוף סוף מאי חזית למילף מאונס דלא דמי נילף כהונה מכהונה ומשני אדרבה מהכא הוה אתי דהוה אמרינן בתולה שלימה משמע כמו שמפרש ואין להקשות לפי האמת לשתוק מאליו ומבתולה וליכתוב בתולה שהרי הסברא נותנת דאפילו מקצת בתולים משמע אי ליכא הוכחה מקרא די"ל הוינא ילפינן מאונס דבתולה שלימה בעינן ולא בוגרת ואין להקשות למה א"ר שמעון בתולה שלימה הלא אינו מוכח אלא מהכא דהכי נמי קאמר מדאיצטריך קרא למיכתב אליו ש"מ דבכל דוכתא שלימה משמע וזהו שפיר משמעות הלשון ודו"ק:

דף סא.

תוס' בד"ה קברי עובדי כוכבים כו' אדם ואברהם כו'. נ"ב פי' אברהם נמי מקרי אדם גדול בענקים מ"מ בני נח הם וק"ל:
בד"ה כ"ג כו' לה לעיל בפ' שני כו' כצ"ל:

דף סא:

גמ' רב פפא אמר בכ"ג והאי תנא כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה מכלי לב כמו מבלי לב כצ"ל:
בד"ה והא רבנן כו' וכה"ג מי פליגי רבנן כצ"ל והס"ד:

דף סב.

רש"י בד"ה כי שת כו' בלא זכרים כו'. נ"ב י"מ א"כ מהיכא יליף דבעינן שני זכרים ושני נקבות דלמא לא קפיד קרא אלא אזכרים ולא אנקבות כלל ול"נ דודאי יליף השתא מבריאת עולם וכמו שמצינו לשם דהוי שני זכרים ושתי נקבות אלא דקשה ליה בשלמא שתי נקבות הוא לקיום העולם ולשבת אבל שני זכרים למאי בעינן זכר אחד יכול לישא את שתיהן ומש"ה הוצרך להביא קרא דאף שני זכרים בעינן ודו"ק נ"ל. (עיין במהרש"א):

בד"ה מ"ט כו' דב"ה או זכר כו' הד"א:
בד"ה שאני הכא כו' שהזכיר שמו ושמו של אביו כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה וקבע להם כו' זמן ג' ימים כו' כצ"ל:
בד"ה דכתיב אמור להם כו' וסייעוהו בבא לטהר. נ"ב נ"ל הכוונה שהתוס' אומר אבל האמת היה שסייעהו מן השמים לטהרו ולא כפי מחשבת מרים ואהרן ודו"ק:
בד"ה הכל מודים כו' והא לא מיפטר מפ"ו כו' כצ"ל:

דף סב:

גמ' אלא סמוך לוסתה אע"ג דאמור רבנן חייב אדם לפרוש מאשתו סמוך לוסתה וכמה כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה איעקר כו' בבכורות הס"ד:
בד"ה ה"ג כו' לעונתה אע"ג דאמור רבנן כו' כצ"ל:
בא"ד חייב אדם כו' ישוב אליה ויפקדנה בשאר דברים כו' כצ"ל:

דף סג.

גמ' רות המואביה כו'. נ"ב נ"ל ע"ד הכוונה אפילו אותן שהזכרתי לבא בקהל בנים אמצא היתר ע"י עמוני ולא עמונית כו' כדי שיהיו כל המשפחות שבעילם נברכים ונדבקים בך ודו"ק:
רש"י בד"ה חטין כוסס בתמיה וכי אדם אוכל חטין כמות שהן וילבש פשתן כמו שהוא כצ"ל והס"ד:
בד"ה רות כו' ויהושפט דהוו צדיקים גמורים כו' כצ"ל:
בד"ה מגני' ליה אארעא משכבת אותו על הארץ לשמור כל הלילה כצ"ל והס"ד ואחר כך צ"ל הדבור מרמא ליה תיגרא בשבילה מתקוטט עם בני אדם והס"ד:
בד"ה לא תזבן צ"ל ולא. בד"ה ואע"ג כו' ואין לך שכר בעבודת הקרקע לפי השער אפילו כו' כצ"ל:
בד"ה שפין פלאסטי"ר בלעז ואם בעל כו' הד"א:
בד"ה טעמה כו' שקר הוא לך וכתיב כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה אפילו ספינות כו' מכל דריש כו' כצ"ל. ונ"ב ואני אומר דהים נמי הוא בכלל הארץ אבל אדמה משמע לשון אדמות ומשמע דהוא היבשה וק"ל:

דף סג:

גמ' בגוי נבל כו' זו אשה רעה. נ"ב פירוש שהיא מסירה את לבו מיראת שמים ומצות ונקראת נבל שנאמר כאחת הנבלות תדברי וק"ל:

שם ביום אידם כו'. נ"נ נ"ל מדה כנגד מדה דמאחר שאתה משמח עמהם ביום אידם א"כ אתה אוכל עמכם אפילו אתה אוכל משלך מ"מ חשב הכתוב כאילו אתה אוכל מזבחו כדכתיב וקרא לך ואכלת מזבחו אפי' משעת הקריאה כדאיתא בע"ז ישראלים בזמן הזה עובדי עבודת כוכבים בטהרה הן כו' וא"כ מאחר שזבחיהם קרוי זבחי מתים ע"כ באה המדה לשלם ענין המתים נ"ל:

שם ואמר רבה בר שמואל כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה תריץ יתיב וסמך אמרן כו' הד"א:

קודם ד"ה ששמחים צ"ל ד"ה על המרחצאות מפני הטבילה שלא היו זהירים בה והס"ד ואח"כ ד"ה מחטטי שכבי מוציאים הנקברים מקבריהם והס"ד:

ד"ה בכם כו' יש בהם אלא חטוטי שכבי כצ"ל:

בד"ה גוף כו' ונשמות שאני עשיתי יעטוף ומסיפא לרישא מידריש יעטוף לשון כו' כצ"ל:

דף סד.

תוס' בד"ה יוציא ויתן כו' דאין כופים בכל הנהו כו' אלא לפסולות והתנינן כו' שמענו שמוציא שמענו שכופים כו' כצ"ל:

דף סד:

גמ' דקיימי בנפשאי כו' נ"ב נ"ל לפרש שהיה מסיח דעתו וע"כ לא היה לו כ"כ צער עצירת נקבים ומש"ה אהני ליה הך רפואה והסחת דעת הוא פועל לזה בסגולה כדמוכח בסוף המוציא יין ע"ש:

שם דאתחזק תלתא זימני כו'. נ"ב אבל ב' זימני אקראי בעלמא הוא אשר"י:

רש"י בד"ה דאירסה השלישי ומת הס"ד:

בד"ה ה"ג כו' סתמא היא ופשיט לך לא שיחק בך כו' כצ"ל והד"א:

דף סה:

גמ' ר"א בן שמוע מותר כו' לסוף איגלאי מלתא כו'. נ"ב ס"א גליא ליה:

רש"י בד"ה הפילה ולא אוציא הס"ד:

בד"ה איכו ילדת לי חדא כרסא ומי יתן שלא שתית ותלדי כו' כצ"ל. ונ"ב מדפרש"י ומי יתן כו' א"כ על להבא קאמר ודוחק לומר שנודע לו שאשתו היתה אבל זה לא נודע לו ששתתה כבר כוס של עיקרין ושמעתי לפרש דה"ק ומי יתן שלא תועיל לך השתיה ויהיה כאילו לא שתית וכן יש בס"א ומי יתן שלא שתית ואי גרסינן בגמרא אזלה ובעיא למישתיה סמיא דעקרתא אתי הכל שפיר ודו"ק:

תוס' בד"ה סלקא דעתך כו' אמאי יוציא. נ"ב זהו דלא כפירוש רש"י שפירש אפי' אינה באה מחמת טענה מ"מ היא יכולה לצאת כשתרצה לצאת בלא כתובה ודו"ק:

דף סו:

רש"י בד"ה אבל כהן כו' התנה להחזיר לו דמיה אלו אם תכחיש או הוזל דמיה שיאכילנה כו' ברשותיה אכלי כצ"ל והס"ד:

בד"ה מכרו שניהם או זה או זו כצ"ל והס"ד. ונ"ב נ"ל ועוד נ"ב פירוש דלא תימא מכרו שניהם יחד וכמו שיש מפרשים דאיירי במכר האיש ואח"כ האשה ואומרת שנחת רוח עשיתי לנעלי כו' כמו שמסיק הר"ן:

תוס' בד"ה לא יאכילנה כו' אלא לכהנים ולא לישראל וישראל ששכר פרה מכהן כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה עבדי צאן ברזל כו' ושן ועין ותרומה ענין אחד הוא כו' כצ"ל:

דף סז.

רש"י בד"ה אף בת כהן לכהן כו' אינו מאכיל ועבדים אוכלים בתרומה כו' כצ"ל. ונ"ב ס"א והיאך עבדים:

בד"ה כולן זכרים לא גרסי' כולן אלא ה"ג זכרים כו' כצ"ל והד"א והס"ד:

דף סח.

גמ' לויה וישראלית פסולה רבי יוסי אומר כו' כצ"ל:

דף סח:

גמ' ולא אנינות דרבי יוסי בר חנינא כו'. נ"ב הגירסא הנכונה דל"ג דרבי יוסי בר חנינא אלא גרסי' מן זר וכל זר נפקא וקאי אבת כהן ודברי ר"י ב"ח יליף מגוף הקרא השני וכל זר זרות אמרתי וגירסא זו עדיף דלא יתכן שפיר למילף הא דר"י ב"ח מריבויא דכל וכן משמע להדיא מסמ"ג דמריבוי דכל נפקא בת כהן ע"ש (עיין במהרש"א):

רש"י בד"ה אי הכי כו' לא פסלי וה"ה דמצי נמי למימר כו' כצ"ל. ונ"ב אף שמפי' רש"י דוקא הוא היינו לפי האמת שמרבינן אף חייבי לאוין דעובד כוכבים ועבד אלמא לאו אהויה דוקא קפיד אבל בתחילה שבא למעט נמי עובד כוכבים ועבד ה"ה דמעטינן חייבי כריתות ונימא דגזירת הכתוב הוא בהויה דוקא קפיד ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה עבד כנעני לית ליה כו' אלא בר קדושי דוקא כו'. נ"ב ביש ספרים אינו אבל לפי הלשון נראה לפרש דלא בא למעט אלא דוקא שיש בר קדושי ומ"מ לית להו הויה כגון חייבי כריתות לאפוקי עובד כוכבים ועבד אע"ג דלאו בני הויה נינהו מ"מ נמי לא הוי בר קדושי בשום דוכתא ולא קא ממעט ומ"מ תלמודא פריך לקמי שפיר א"ה עובד כוכבים ועבד מנין דלמא בא למעוטי כל דליכא בר הויה אפילו אי לית בר קדושי בשום דוכתא ודו"ק:

בא"ד דהא חמירו כו'. נ"ב פי' שעונש כרת חמור וק"ל. בא"ד חייבי כריתות לא פסלי כו'. נ"ב פי' מדין ק"ו מה חייבי לאוין דקיל דהרי תפסי בהו קדושין חייבי כריתות דחמירי לא כ"ש ודו"ק:

דף סט.

תוס' בד"ה כ"ג כו' וי"ל דלגבי בן אין להצריך כו' כצ"ל:

דף סט:

רש"י בד"ה ואינו פוסל כו' אם יש לה זרע לבת כהן מישראל כשר והוא עבד ומת בעלה ישראל וזה קיים אינו פסלה מלשוב אל בית אביה בנעוריה ומפרש ואזל היכא משכחת לה שיהא בן ישראל עבד כצ"ל והשאר נמחק. ונ"ב ס"א והר"ן. בד"ה עד מ' יום כו' דהרי כבר מ' יום כצ"ל:

בד"ה בבא עליה כו' שבא עליה כצ"ל והס"ד:

סליק אלמנה לכהן גדול פרק שביעי:

דף ע:

רש"י בד"ה שבקינן כו' לה אתרומה כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה ה"ג עד סוף הדבור נמחק. ונ"ב בס"א [אינו] ועיקר:

דף עא.

גמ' בריש עמוד כל ערל לא יאכל בו בו אינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ומרור כל בן נכר לא יאכל בו בו המרת דת פוסלת ואין המרת דת פוסלת במעשר ואיצטריך כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה והני מולין כו' ואין להקשות מוכל ערל לא יאכל בו. נ"ב פי' ואף שלא כתב בהדיא דאיירי בישראל אלא בע"כ סתם ערל קאמר ואין חילוק בין עובד כוכבים לישראל אלמא דישראל נמי בכלל סתם ערל הוא ומשני:

דף עא:

רש"י בד"ה מעוי צועק כו'. נ"ב לפי' רש"י נ"ל הטעם לפי שהבכיה של התינוק מחמם אותו כאשר מן הטבע וזן אותו ומ"מ אינו דומה לחלצתו חמה וק"ל:
בד"ה הזאה אימת כו' דכל הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר כו'. נ"ב ותימה גדולה א"כ איך היו יכולין ליטהר והלא אח"כ היו צריכין הזאה ג' וז' וא"כ גמרה טהרתם בי"ח לניסן וצריך לתרץ בדוחק דכולי האי לא גזרו שיהא כקבר ממש וימנה ז' ימים אחר הפרישה אלא אפי' יתחילו למנות מקודם ויזו בעשירי ובי"ד בע"פ ודיו ודו"ק:

דף עב.

גמ' ונולד כשהוא מהול נמחק. ונ"ב נ"ל דל"ג ונולד כשהוא מהול בברייתא וכן ברש"י וכן הטור לא הביאו בטור י"ד וכן נראה דפשיטא דנימול לח' וביום מאחר דמצריכה ליה מילה משום ספק ערלה כבושה שצריך לעולם הטפת דם ברית ועוד הסמ"ג והאשר"י בפרק החולץ מביאין ראיה מהאי ברייתא דחמור גר שנימול שצריך להטיף ממנו דם ברית לכ"ע מה שלא מצינו בקטן שנולד כשהוא מהול וא"כ בע"כ ל"ג נ"ל:
רש"י בד"ה ואב"א כו' ולא היתה חמה כו'. נ"ב פירש ורוח צפונית אינה מנשבת בלא זריחת חמה ודו"ק:
בד"ה בימי בן כזיבא שמשכו עובדי כוכבים באונס. נ"ב פירוש העובדי כוכבים משכו ערלתן של בני ישראל באונס:
בד"ה טומטום כו' ל"א גרסי' מסייע ליה לרב הונא טומטום כו' כצ"ל:
ד"ה ונולד כשהוא מהול עד סוף הדבור נמחק:

דף עב:

רש"י בד"ה אנן באכילה כו' בפרה אדומה מרבינן ליה כו' כצ"ל:

בד"ה מותר בהזאה דפרה ערל כו' הד"א:
בד"ה ר"ע כו' מדרבי ליה גבי טמאים כו' כצ"ל:
בד"ה הנך דפסולים באסיפת אפרה פסולים כו' וסוגיא דפרשתא כו' כצ"ל. ונ"ב זה לשון הגמרא אמר עולא כל הפרשה כולה משמע מוציא מיד משמע ומשמע ממילא וזה לשון רש"י משמע מוציא מיד משמע ומשמע ממילא כשתדקדק בה אינך יכול להשוות שיטת הפרשה בשוה שיהיו כל מקראותיה שוין זה עם זה אלא יש בהן שמשמע מקרא זה מוציא מכלל משמע מקרא שלפניו מה שפסל זה הכשיר זה או מה שהכשיר זה פסל זה ויש בה מקראות משמעות שמתקיימין ממילא משמעותו שהמשמע עומד במקומו ואינו מוציא מכלל חבירו ולפי סידורן יש לך להבין מהו המוציא מכלל חבירו ומי משמע ממילא ועכשיו דורש והולך את כולה ותו דרשינן בגמ' ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח וגו' איש להכשיר את הזר טהור להכשיר את האשה והניח להוציא את הקטן כו' ופרש"י איש להכשיר את הזר משום דלעיל מיניה איירי בכהן כתוב הכא איש להכשיר את הזר דאי כתוב ואסף את אפר הפרה ה"א אכהן קאי דלעיל מיניה איירי בכהן כתיב הכא איש להוציא ותו גרסינן ולקח אזוב וטבל במים איש טהור לרבנן איש ולא אשה טהור להכשיר את הקטן ולרבי יהודה איש ולא קטן טהור להכשיר את האשה ופרש"י ולקח אזוב כו' דכתיב בהזאת מימיה והיא עבודה שאחר הקידוש וא"כ לרבנן דאמרי הקידוש נעשה באותן של אסיפה ובאסיפה כתיב איש טהור דהיינו זר ואשה כדפרשתי לעיל על כרחך איש טהור הכא לאו לאכשורי זר ואשה ולמפסל קטן וליהוי משמע ממילא דא"כ לשתוק קרא מיניה ולכתוב ולקח אזוב וטבל במים והזה ואנא ידענא דאההוא דלעיל מיניה קאי וכי כתבי' למדרש איש ולא אשה ע"כ משמע זה מוציא מיד משמע טהור להכשיר קטן דפסלי בקידוש ולרבי יהודה דאמר אשה פסולה בקידוש וקטן כשר אתא האי למימרא איפכא איש ולא קטן טהור להכשיר אשה דעל כרחך ל"ל דמשמע ממילא דא"כ לשתוק מיניה ע"כ לשון רש"י לשם ולא דקדק כאן יפה:
בד"ה דשקיל חד. עפרא הס"ד:

דף עג.

תוס' בד"ה לימד על כו' דלא בעי כפרה אבל דזב כו' כצ"ל:
בד"ה נכסי כהן כו' לא נתתי למת או ליקח לו כו' כצ"ל:
בד"ה משא"כ כו' מן אבל לענין ערל כו' עד אתי שפיר כו'. ונ"ב כל זה הוא גליון תוס' ונכתב עוד בצדו דאיכא למעוטי פי' מבו דכתיב גבי ערל ודו"ק:

דף עג:

גמ' אמר מר אסורין לאונן כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ואמר מר במסכת מכות הס"ד:
תוס' בד"ה ואוכלין כו' ולעיל כתבתי. נ"ב בריש פרקין:
בד"ה והיכן כו' משמע דאי מזהירין כו' כצ"ל:

דף עד.

תוס' בד"ה ה"ג כו' שמחוסר כפורים יכשיר בערל כו' כצ"ל:
בד"ה מה לפסח כו' שכן פנ"ק עכ"ס כצ"ל:

דף עד:

רש"י בד"ה תרי קראי כו' כפרה היא הס"ד:
בד"ה כיון שמלאו כו' טבולי יום ארוך משעת טבילתן כו' קרבנותיהם למחרת הס"ד והשאר נמחק:
בד"ה מכלל כו' וקדשים הס"ד:

דף עה.

בד"ה והכתיב כו' טבולת יום ארוך לטומאת כו' כצ"ל:
בד"ה תרי קראי דכתיבי כו' כצ"ל:
בד"ה במים יובא כו' ע"כ לתרומה איירי מדבעי כו' כצ"ל:

דף עה:

רש"י בד"ה מידי דהוה כו' ממעי אשה ומוציאו כו'. נ"ב פי' בערוך מחמת חדותו שהוא כקולמוס גורד מפניו ומוציאו:

דף עו.

גמ' כי מגיירי משרא שרו כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה מפני שהוא שותת שחמימות התאוה דרך הנקב יוצאת ואין יורה כו' כצ"ל:
בד"ה ומנכתינן כו' ונושכת כו'. נ"ב כמו עיסה הנושכת בחבירתה וק"ל:
ד"ה כהן כשר צ"ל אבל כהן כשר כו':

תוס' בד"ה ממולאי כו' דהוי שחורי ראש כו'. נ"ב כלומר אינם שיבים כדאיתא בנדרים הנודר משחורי הראש אסור בשיבים:

דף עו:

גמ' הא לא צריכא ליה ותיפוק ליה דהא מצרית ראשונה היא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ות"ל דאפילו הוי גיורת הא הויא מצרית ראשונה ואסירא ליה משום חתנות כצ"ל. ונ"ב זה פי' התוס' אבל לשון הקונטרס כמו שכותבין התוס':
בד"ה והא אנן כו' הך מתניתא הך כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה מנימין גר כו' וכתיב הילילי כו' כצ"ל:

דף עז.

גמ' הכא תרגמו כל כבודה בת מלך פנימה כו' כצ"ל. ונ"ב אין הפשט שבנות מואב ועמון לא היו יוצאות שהרי דרכן ליצא מן הבית אפילו לזנות וחלילה לומר עליהם כל כבודה וגו' ועוד מאי מעליותא דשרה אמנו וק"ל אלא ה"ק מה שלא קדמו לנשים היינו משום שבנות ישראל לא היו יוצאות כלל מן אהליהן ודרך לקדם על המינר של חיל וק"ל:
שם שתי מקראות הללו כו'. נ"ב פירוש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית נ"ל. (עיין במהרש"א):

דף עז:

רש"י בד"ה גיורת מכנה ממכונה. נ"ב פי' מבסיס שלה וק"ל:
בד"ה מאי שני כו' צ"ל ומאי שני:
בד"ה פוק תני לברא דמאי כו' עמונית ובנה כו' לקהל נמי דהא כו' :

דף עח.

רש"י בד"ה כחייבי כריתות כו' סריס מיבם את כו'. נ"ב לא נ"ל כלל דפשיטא דאסור לכ"ע דהא חייבי לאוין לאו בני יבומי נינהו ועוד עדיין לא ידעינן דאיירי מתני' אפילו לענין יבומי אלא עד לקמן דאוקי בגיורת אלא נראה לגרוס חולץ וק"ל. בד"ה ונתנו גט כו' לה גט הס"ד:
תוס' בד"ה ואיידי כו' אפילו לייבם נמי שרי. נ"ב פי' מאחר שחולץ דהא סריס חמה לכ"ע כשר לבא בקהל בשלמא אם אינו חולץ לא קשה מידי אע"ג שמותר לבא בקהל מ"מ אינו חולץ ואינו מייבם דשמו מחוי ודו"ק:

בא"ד אגב דבעי למימר לא חולץ כו' כצ"ל:

דף פ.

גמ' י"ב ויום אחד עד בן כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה מבת י"ב צ"ל מבן י"ב:

דף פ:

גמ' שעריו וצפורניו שלא גמרו טעמא דלא גמרו כו' כצ"ל. ונ"ב כן ראיתי בתוס' דשבת וכן גרס הרי"ף:
תוס' בד"ה כיון כו' לתלמודא דבתרתי פליגי כו' כצ"ל:
בד"ה עד שיהא כו' ועושה כיפה יחלוץ ויבם כו'. נ"ב לאו דוקא דהא פשיטא מעשה קטן אינו כלום לפטור אותה לשוק אלא אייבום קאי ודו"ק:
בא"ד קטן שיש בו כו' כצ"ל:
בא"ד אבל ספק סריס הוי. נ"ב פירוש שמא לא יביא עד רוב שנותיו וא"כ בכלל סריס הוא ודו"ק:
בא"ד מכ' ועד קודם כו' כצ"ל. ונ"ב לאו דוקא אלא אפילו מכ' קאמר ודו"ק:

דף פא.

רש"י בד"ה ה"נ כו' ואין מאכילין בזמן הזה בחזה ושוק נמחק:
תוס' בד"ה ואין מאכילה חזה ושוק כו' דאקראי ולא איתחזיק כו' בתרומה ובחזה ושוק כו' דקאמר בברייתא שלא הכריעו כו' כצ"ל:
בד"ה מאי היא כו' דאמר את שדרכו כו' כצ"ל:

דף פא:

גמ' וחלפי. נ"ב רש"י פי' בשם בעל הערוך צלעות תרדין והרמב"ם פי' מה שמחליפות וצומחות ע"ש:
שם וקולסי. נ"ב רש"י פי' בריש ביצה קולסי כרוב קלחי כרוב הגדלות עם העלין וכרוב של א"י היה גדול כאילן והרמב"ם פי' קולסי כרוב עיקר כרוב ר"ל הגדל מהן ע"כ:
תוס' בד"ה כולו כו' דלניידינהו דגזרינן שמא יבואו י' בני אדם בבת אחת כו' כצ"ל. ונ"ב ותימה היא בעיני הלא מסקינן לשם בהדיא וליכבשינהו כי היכא דניידו ודוקא אבעלי חיים הוא דפריך שיכוף אותם שינודו ואחר כך אמרינן כל דפריש מרובא קפריש ואף

לשם פירשו התוס' וכגון שלא בפנינו פירשו ממקום קבוע אבל אם פירשו בפנינו היו אסורים כאילו לקחו בידים כו' ועוד מה שמסיק לשם שמא יבואו עשרה בני אדם כו' אינו עומד כן במסקנא אלא משום דגזרינן שמא יקח מן הקבוע ודו"ק:

בא"ד מגוף האיסור דאסור בשתייה כו'. נ"ב פירוש לפי שגבי יין נסך אף דבטיל איסור שבו דהיינו יין נסך משום איסור עבודת כוכבים ובטיל ברוב מ"מ לא גרע ממגע עובד כוכבים ואסור בשתייה וכן פי' הרא"ש בסוף פרק כל הצלמים משום הכי לא מועיל האי ביטול ברוב ולהוליך הנאה לים המלח אלא להתירו בהנאה משא"כ בערלה וכלאי הכרם היכא דשרי בהנאה שרי אף באכילה א"כ יהנה מגוף האיסור ודו"ק:

דף פג.

תוס' בד"ה לדברי האומר כו' עלתה לו שנה כו'. נ"ב פי' כשיגיעו תשרי נחשב לו שנה שנייה לערלה וגם מותר לקיימה כו':

דף פג:

רש"י בד"ה ורבנן כו' אנדרוגינוס הס"ד:

בד"ה שלא כדרכה מנא לן בין למר בין למר לביאה כו' כצ"ל:

בד"ה מוקצה כו' לע"ז הס"ד:

תוס' בד"ה אמרי בי רב כו' אמר רב המנונא אמרי בי רב כו'. נ"ב ואמרי בי רב הוא בני ישיבה של רב ואינו רב הונא כלל אלא כשתמצא אמרי בי רב לחודא שהוא רב הונא מבני ישיבתו של רב ודו"ק היטב:

בד"ה לא לכל כו' דגרסינן התם דתנן כדגריס כו' כצ"ל. ונ"ב פי' והיא משנה במס' תמורה ואיירי בבכור שמערימין עליו ואמר אם זכר יהא עולה ואם נקבה שלמים כו' כמו שפי' בפנים ודו"ק:

בא"ד שאין להוכיח ממנו. נ"ב פי' אי איירי בבכור או לא. (עיין במהרש"א):

בד"ה מטמאין כו' ור"י בזבחים בפ' חטאת העוף כו' כצ"ל:

בא"ד והתם נמי מפרש כו'. נ"ב פי' במשנה דלעיל מניה קתני הכי כל שפסולו בקדש כו' ופי' רש"י שבאתה לעזרה בהכשר ונפסלה עכ"ל א"כ משמע להדיא שטריפה אינה בכלל זה שהרי לא באתה בהכשר לעזרה ולא ממעטינן אלא מלק בשמאל או בלילה או שחט קדשים בחוץ וחולין בפנים שאינם מטמאין בבית הבליעה אבל מלק בסכין או מלק קדשים בחוץ וחולין בפנים או מלק תורים ובני יונים שלא הגיעו זמנן או נסמת עינה ונקטעה רגלה מטמאין בבית הבליעה שלא באתה בהכשר כלל לעזרה

דהוי כמליקת חולין כדאיתא להדיא במתני' וגם הרמב"ם פירש במשנה שהפסול תלוי בקדש כלומר במעלת הקדש כו' וא"כ ג"כ טריפה אינה בכלל ואפילו לפי מה שפירשו התוס' כל שפסולו בקדש פי' אע"פ שפסול מ"מ תמצא לו הכשר במקום אחר בקדש ואם כן טריפה נמי תמצא הכשרו בקדש כגון מליקה שהיא טריפה וכשרה בקדש הלא התוס' גופייהו מחלקים דלא שייך לומר כן שהרי מצותה בכך אי נמי לא ילפינן טריפה ממליקה שטריפה פסולה קודם שחיטה ממליקה שאינה אלא בשחיטה גופה ועוד הלא אותה משנה מסתמא ככ"ע אתי ולא כר"מ לחודיה דפליגי עליה רבי יהודה ור' יוסי ואמרו מטמאין וכן הלכה על כן נ"ל לפרש דה"ק בשלמא טריפה לא קחשיב דפליגי ביה אבל הא קשיא למה לא קחשיב הכא מלק בסכין וכה"ג שמטמאין בבית הבליעה לכ"ע כדפריך ומשני דאותם הפסולים הנאמרים במשנה דהתם אינם דומין לפסולין דחשיב הכא שתלויין כולם במה שאינם ראוים כלל אבל התם רובן ראוין רק שפוסל אותם בעצמו כגון שמלק בסכין וכה"ג והעיקר שבא לחדש התם ההפרש שיש בין פסולו בקדש לאין פסולו בקדש וק"ל:

דף פד.

תוס' בד"ה רבי אליעזר כו' דאין מטמא בגדים וכן בההיא דלא קדושין ולא כו' כצ"ל.
סליק פרק הערל ר
ש"י בד"ה מאי איריא כו' אנשא כהן קאי כצ"ל:
בד"ה והא כולה כו' יבמתו השערה. נ"ב אבל עיקר המסקנא משום דגזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שניה כו':
בד"ה ואדתני כו' משום סיפא דמתני' כו' כצ"ל:
ע"ב תוס' בד"ה אי נסיב כו' אינו חשוב ישראל כו'. נ"ב אבל דעת רש"י מאחר שנולד בקדושה ומן הישראלית בודאי דינו כישראל ואפילו מן המצרית שניה מאחר שאביו ואמו כבר גרים גמורים אין בהו דין גרים אלא מי שנתגייר קרוי גר ודו"ק:
בא"ד אלמא תפסי בהו קדושין. נ"ב פירוש ורבי עקיבא פליג:

דף פה.

רש"י בד"ה או דלמא כיון דלית לה ליבמה וכו' כצ"ל:

דף פה:

גמ' מחזיר גרושתו איכא בינייהו כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה א"ד כו' דאית לה כתובה כצ"ל:

דף פו.

גמ' הניחא למ"ד משום יחוד כו'. נ"ב זאת הגירסא ס"א הניחא למ"ד משום יחוד אלא למ"ד משום גרושה גרושה בת כהן מי לא אכלה בתרומה וליטעמיך גרושה בת לוי מי לא אכלה במעשר אלא כו':

דף פו:

תוס' בד"ה מפני מה כו' לבית הגרנות לחלוק במעשר. ונ"ב ס"א:
בד"ה מר סבר כו' עליהן וכן התם בגמ' ישראל כו' כצ"ל:

דף פז.

רש"י בד"ה דהדרה אכלה כו' האוכלת בשביל בנה כו' כצ"ל:

דף פז:

גמ' ת"ל דרכיה דרכי נועם. נ"ב מדברי התוס' יראה לפרש דדברי התורה יהיה הכל בנועם ומזג השוה לא שיהא הענין מעוקם שאחת תהא שרויה בשמחה והשניה בצער עיין בתוס' ריש פ"ק בד"ה ואחות אשה ואף פי' רש"י נוטה לזה שהרי פירש וזו שהיה להם כו' כלומר שזו תשתנה משאר נשים החולצות ודו"ק:
סליק פרק יש מותרות
רש"י בד"ה תצא מזה ומזה כו' דהך לאו אנוסה היא כו'. נ"ב פי' אנוסה ממש אבל רצון ג"כ לא הוי אלא מדרבנן הוא דאסרי לה וכן מוכח בפרקין:
בד"ה ניסת שלא כו' דאנוסה היא ופטורה מן הקרבן כצ"ל והד"א:

דף פח.

גמ' בריש עמוד מה אם ירצה לומר מזיד הייתי רישא כל זה נמחק:
תוס' בד"ה ומה אם ירצה כו' לא שוגג ולא מזיד כו'. נ"ב פירש דלמ"ד מתרץ דבוריה הכא לא מתרץ ולא מהימן כו' ומדלא קאמר הכי א"כ ש"מ דמהימן וק"ל ואמאי מספקא לר"י:
בד"ה דשתיקה כהודאה כו' מאחר שהוא שותק. נ"ב פירוש לפי שלא מצינו בפרק האומר בהדיא דשתיקה כהודאה דמיא על כן אמר כמו שפי' ר"ת דשותק דהתם דנאמן

נמי משום דשתיקה כהודאה דמי ובע"כ אינה הודאה ממש כמו שהוכחנו אף הכא אינה הודאה ממש:

בא"ד כדמסיק הכא. נ"ב ואיירי דוקא בכה"ג שאמר ליה נטמאו טהרותיך בפניך או ידעת דאיכא רגלים לדבר כו' ע"ש נ"ל:

דף פח:

גמ' ועשו שתי נשים כו'. נ"ב האי ועשו אינן דברי ר' נחמיה כלל אלא תלמודא הוא דמפרש דבריו ומשום הכי קאמר אחר כך ותריץ לרבי נחמיה הכי כו' כן פרש"י בפ' מי שקינא:

רש"י ד"ה שבאו כו' צ"ל כשבאו:

בד"ה אלא לאו כו' ולא רצה להוציא כו'. נ"ב פי' העד שהוא כהן:

בד"ה ואב"א כו' וכגון שבאו עדים כו' כנ"ל:

בד"ה הכא דכי מכחשה לא נפקא בפסולים כו' הד"א:

בד"ה ועשו שתי נשים כו' לא בא הבעל ועד אחד כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אי הכי כו' דאיכא למימר דבגט איירי כו' נ"ב ויש לתמוה א"כ איך מותרת לחזור לראשון והנא מחזיר גרושתו משנשאת וא"כ הוה ליה לאקשויי מרישא ונ"ל דסבר המקשן נהי דבעיא גיטא לחומרא מכח שמא יאמרו מ"מ היכא שמותרת לחזור לראשון חוזר הראשון ולוקחה בלא גט ואומר לאו כל כמינכם לאסור עלי אשתי משום שלא יאמרו בשלמא אם אינו רוצה להחזירה או שמת אסורה לעולם עד שתתגרש משני ומשום הכי פריך מסיפא דמשמע דליכא שום צד דרא דגיטא בין לו בין לאחר דאי הוה שייך בה גיטא א"כ אם היה נותן השני גט הויא פסולה מן הכהונה משום ריח הגט וכדמשני ליה לעולם בעי גיטא משמע נמי דבכל ענין בעיא גיטא בין להנשא לעלמא בין להנשא לראשון על כן פריך שפיר ול"נ לפרש הא דלא פריך מרישא משום דכל היכא דנשאת בעדים קלא אית להו ויודעין הכל שעל פי עדותן של אלו שאמרו מת בעלה היא נשאת וא"כ ידוע שקידושי טעות הן מה שאין כן בהתרת ב"ד דלא ידעינן באיזה ענין התירו אותה אם בעדות מיתה או בגירושין ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף פט.

רש"י בד"ה קנסוה רבנן ולא תנינן לקולא. נ"ב פי' שיאמרו קדושי טעות הוו אלא יאמרו שמא גירש זה כו':

בד"ה בתרי מאני כו' רבו בענין נקוב כו'. נ"ב לאו דוקא שתיהן בארץ ודו"ק:

דף פט:

גמ' משתעמוד בקומתה ותכנס לחופה כו'. נ"ב י"מ לפי' רש"י דתלי הכל במיאון א"כ לב"ש דסברי בפ' ב"ש דהנשואות אינן ממאנות כלל א"כ בנכנסה לחופה לחוד סגי שהרי אינה יכולה למאן כלל וצ"ל דלדברי ב"ה קאמרי ולא ס"ל והן משמע קצת לישנא דתלמודא דקאמר והכי קאמרי ב"ש לב"ה כו' דהיינו לדבריהם ודו"ק:

שם קורא ואחרים עונין כו' נ"ב פירוש אם היה המת חי והיה קורא ואחרים מן העיר היו עונין לו כלומר יורשיו וקרוביו אבל הר"ן פירש בשם הירושלמי דקאי על כהן שבא ליטמא לו כו' וכן משמע בסמ"ג ע"ש:

דף צ.

רש"י בד"ה קנסו שוגג כו' לשלומי טהורים כו' כצ"ל. תוס' בד"ה כיון דלא כו' ומדאמרינן לקמן נמי כו'. נ"ב פירוש לפי מה שחילקנו א"כ גבי אלמנה וגרושה אע"ג דמדאורייתא איני מיטמא לה מ"מ יורש אותה כשאר אשה ואין חילוק ביניהן אלא לענין טומאה גם לענין הפרת נדרים כו' אין חילוק כו' ודו"ק:

בד"ה אכל תרומה כו' ואפילו אכל תרומה משל עצמו כו'. נ"ב פי' תרומה טמאה אבל עיקר נראה בעיני דאזר שאכל תרומה שלו קאי ואירי בישראל שירש מאבי אמו כהן ומ"מ מפריש תחתיה כו' להיות קדש ומוכרה לכהן אחר וק"ל:

בא"ד וכן משמע כו'. נ"ב פי' שאין לומר כתירוץ הראשון משום דגלי לן קרא ויסף חמישיתו עליו דאינו פטור משום דקים ליה בדרבה מיניה שמא דוקא בתרומה שהיא במיתה אבל חמץ בפסח שנוסף עליו איסור כרת דחמיר מי גלי לן קרא אלא בודאי כתירוץ השני ודו"ק:

בא"ד דאם אכל תרומה במזיד כו'. נ"ב פי' בלא איסור חמץ דלא תימא דוקא באיסור כרת אמרינן היכא דאיכא מזיד הוא דפטר דקים ליה בדרבה מניה לר' נחוניא אבל בתרומה לחוד אימא מאחר דגלי לן קרא ויסף חמישיתו עליו ה"ה אף במזיד יהא בו תשלומין אע"פ שאין בו חומש דלענין קים ליה בדרבה מיניה שוין מזיד ושוגג מש"ה קאמרי ואפשר דבמזיד כו' ומ"מ אין לפרש דקצת מספקא ליה באכל תרומה במזיד דהא פליגי ביה להדיא בפ' אלו נערות אביי ורבא דלאביי דמדמה מיתה לכרת אליבא דר' נחוניא פטור כו' אלא ה"ק ואפשר שבזה הטעם שפירש שהוא משום כפרה מתיישבת נמי שפיר מה שיפטר המזיד בתרומה משום דלא שייך כפרה גביה כו' אבל מ"מ אין זו ראיה ברורה דשמא משום הכי במזיד פטור משום דלא גלי קרא אלא בשוגג וק"ל:

בא"ד כדתנן במס' תרומות א"נ כו'. נ"ב האי א"נ לא קאי אאפשר דלעיל מיניה דאין ספיקא בזה דהא מסקינן להדיא בפרק אלו נערות דלכ"ע מחייב רבי נחוניא בתרומה משום האי טעמא דמדאגביה קנייה ולא אשכחן לפטור אליביה אלא בתחב לו בבית הבליעה אלא ה"ק א"נ האי ברייתא דאכל תרומה טמאה משום האי טעמא מחייב משום דמדאגבהה קנייה כך נ"ל דהאי א"נ אדלעיל קאי ודו"ק:

בד"ה חסורי כו' אי לפי דמים משלם כו'. נ"ב פי' דיש פלוגתא בפ' כל שעה אי לפי דמים משלם או לפי מדה וק"ל:

בד"ה והא הכא כו' מדאורייתא ליכא לפלוגי כו'. נ"ב פי' מסתמא דמדאורייתא נמי איירי הא דקאמר הצין מרצה ואם כן בדאורייתא אין חילוק בין טומאה לזריקה ובשניהם הציץ מרצה וק"ל ודוקא בהא דאיירי אף מדרבנן יש לחלק כו':

דף צ:

תוס' בד"ה טעמא מאי כו' מזוני עיקר כו'. נ"ב פי' תחלת התקנה לטובתה נתקנה ולא שתקנו תחת מעשה ידיה:

דף צא.

רש"י ד"ה בשגגה צ"ל כשגגת:

בד"ה לענין איסור כו' מעיקרא כזדון איש כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה הני דמחיים כו' כיון דלא קנס כו'. נ"ב פי' כל היכא דלא קנסינן תלינן להקל שיאמרו קדושי טעות הוו וק"ל:

דף צא:

גמ' לבנין הבית כו'. נ"ב פי' לא כתב לשם מלכות:

רש"י בד"ה הך קמייתא כו' תרוייהו חוץ כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה אמר ולא כו' הוה ליה למיעבד ונמנע ולא עבד עובדא והד"א:

תוס' בד"ה היה במזרח כו' וא"ת מצאו באשפה כו'. נ"ב דפסק כן רב נחמן בפ' כל הגט ותימה גדולה הלא לשם איירי שהעדים חותמים במקומו ובעתו ולא מצא אלא גט שכתוב בלא עדים וא"כ מה יש לנו לחוש בסופר לחוד כמו שפירש לעיל ובודאי האי וא"ת לא קאי על האי ושמא י"ל דלעיל מיניה אלא אפשטא דתלמודא קאי דקפדינן אף אסופר וכ"כ התוס' בפ' הזורק כפשוטו דאף אסופר קפדינן יפה עושים מה שנוהגים שהסופר כותב כתובה כו' ודו"ק:

דף צב.

גמ' מ"ט דאמרה אתון הוא דשויתוני פנויה כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה הורוהו ב"ד כו' העלם דבר הס"ד:
תוס' בד"ה כל קלא כו' כדפרישית לעיל. נ"ב פ"ב דף כ"ז:

דף צב:

גמ' ואמר שמואל אם היה כו' נמחק ואמר שמואל. ונ"ב ס"א ועיקר:
שם אי לאו דקלסך כו'. נ"ב יש מקשים וכי שייך לומר התלמיד על הרב דברים כאלה אי לאו דקלסך כו' וכי כבר לא ידע ריש לקיש ממעלתו של ר"י ונראה דלק"מ דה"ק אי לאו דקלסך רבי ינאי שהוא גברא רבה בדין זה שאתה מביא סייעתא ממשנה כו' ובירושלמי סוף פ"ב דסוטה מביא כל הקילוסים שקילס ר' ינאי את ר' יוחנן בדין זה שפשט לו ממתני' והתוס' הביאו לשם ע"ש:
רש"י בד"ה חולץ לה יבם הס"ד:
ד"ה בזנות כו' ל"ל כזנות:
תוס' בד"ה אבל חכמים כו' לקלקולא משמע דלרבנן כו' ולאו דמיחלפא ע"כ ההוא סוגיא כו' כצ"ל:

דף צג.

רש"י בד"ה אי נימא כו' מתקנן פשיטא כו' הד"א:
תוס' בד"ה קנויה לך כו' ולאחר ל' דמהני לכ"ע כו' כצ"ל:

דף צג:

תוס' בד"ה לאחר שאתגייר כו' אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי כו'. נ"ב פי' דר' חנינא מפרש למתני' דקתני אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי דאינה מקודשת איירי כשלא היתה מעוברת אבל מעוברת קנה:
בא"ד מקודשת לי אינה מקודשת לדברי הכל כצ"ל. ונ"ב כלומר שאינה מעוברת דאפי' ר"מ מודה בה ומש"ה לא פליג ר"מ בברייתא על האי דילדה אשתך כו' אלא אלאחר שאתגייר כו' וכל שאר בבות דמתני' חוץ מאותה בבא דילדה וק"ל:

דף צד.

תוס' בד"ה כי תיבעי כו' עד אחד (כי תיבעי) כו' לית ליה מיגו דסבר אי אסהידנא כו' כצ"ל:

דף צד:

רש"י בד"ה אלא לרבא לתנייה ומשנינן כו' הד"א:
תוס' בד"ה ר"ע כו' לא בעי למינקט כו'. נ"ב פי' כגון שהעידו שזו אינה אשת אביו והוא לקחה בטעות וג"כ צריך גט שיאמרו קדושין ע"י תנאי היה לאביו בה ומשני לא שכיחא מאחר שאסירי לאחר מיתה ולא שכיחי דנסבי להו כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א):
בד"ה ולאו אתמר כו' ולא מיתוקמא אלא כר' אמי אבל לר"י נפחא לא אתי' ת"ק כר"ע כו' כצ"ל:
בד"ה מאיסורא מי כו' מלאו וכרת לא מיעטיה אלא משרפה. נ"ב ואין הלשון משמע כן בפ' הנשרפין דאמר לשם לר"ע חמותה כו' איסורא בעלמא ואם היה בה לאו לא מקרי איסורא בעלמא אלא נראה כמו שפי' שם רש"י דאסורא דאורייתא מארור שוכב עם חותנו וכ"כ הסמ"ג ז"ל. (עיין במהרש"א):

דף צה.

רש"י בד"ה מקום שבא כו' כל ימיה הס"ד:
בד"ה א"ר יוסי כו' שלא פסל ודורשין אותה שב"ש כו' כדלקמן כצ"ל והס"ד:
בד"ה מה למחזיר כו' גופא ואיסור כו' הד"א:
בד"ה והאי מאי איסור קל הוי בא כו' כצ"ל:

דף צה:

רש"י בד"ה א"ר אמי כו' לו ל"ש כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה לעולם אסיפא כו' הים וקאמר ליה כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה ה"ג רי' וגיסו וה"ג אשתו כו' כצ"ל והד"א:
תוס' בד"ה וקאמר ת"ק כו' דלא בעיא גט. נ"ב פי' דהתוס' סוברים דת"ק דר' יוסי סובר להך שנויא דר' יצחק נפחא דאין תנאי כלל לא בנשואין ולא בקדושין ולא בעיא גט אלא באשת איש כת"ק דברייתא וכן פירשתי לעיל בהפוך הדף בד"ה ולאו אתמר עלה ודו"ק:

דף צו.

גמ' ופוטרות צרותיהן כו'. נ"ב לפי פי' התוס' דפרק הבא על יבמתו (דף נ"ד) הכי פירושו פוטרות צרותיהן אם יש לו עוד אשה אחרת שאינה מן האחות דלא תימא שיחלוץ הצרות או ייבם אבל לא לאחת מן האחות דשמא יחלוץ כו' לשניה או לרביעית וק"ל:
רש"י בד"ה לבסוף כו' בן תשע אבעל מאמר כצ"ל:

דף צו:

רש"י בד"ה בן ט' כו' שבמאמר זה כו'. נ"ב פי' ביאת קטן שהוא כמאמר דגדול:
בד"ה ר"ש אומר כו' דלית ליה זיקת שני יבמין כו'. נ"ב פי' לא משכחת אליביה משום דמספקא ליה אי קני לגמרי או לא קני כלל ומה שאמר ובהא נמי פליג כו' כלומר ואף במאמר של גדול כו' נמי פליג ודו"ק:

דף צז.

גמ' אמר רבא דיקא נמי כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה כי אתו לקמיה דרבא בן כ' כו' למבדק אי משום כו'. ונ"ב רבים טועים בדעת רש"י ומפרשים שבעו למבדק אי הוי קטן או סריס וטעות בידם דלא שייך בדיקה אלא בשערות וא"כ אי הוה ליה שערות יצא מכלל קטנות ואף מכלל סריס אפי' הוי ליה סימני שערות כדלעיל יביאו ראיה שהוא סריס וק"ל וגם מנין לרש"י לפרש כן דבע"כ בבדיקות שערות איירי אלא ה"פ שבעו למבדקיה אם ימצא לו שערות קטנות בבדיקה ועל זה פרש"י דמיירי בין לענין קטנות בין לענין סריסות ושפיר שייך בהו בדיקה אי להוי ליה שערות יצא מכלל קטנות וגם מכלל סריסות ועל זה השיב רבא שלא יבדקו עתה דשמא הוה ליה שערות ונתרי כו' ודו"ק:
סליק פרק האשה רבה נושאין על האנוסה :

דף צז:

רש"י בד"ה וחזר הזקן. אביו של זה כו' בנים לאחיה כו' כצ"ל והד"א:
תוס' בד"ה אח הוא כו' לתשובת המינין. נ"ב פירוש שאם ישאלום המינים חידות ואז יוכלו להשיב להם להודיע שהתורה שלנו שלימה בכל החכמות דוגמא לזו מה שארז"ל בפ' יש נוחלין אמיה דאברהם אבינו כו' ופרשב"ם כה"ג שתוכל להשיב למינים ודו"ק:

דף צח.

תוס' בד"ה נשא אחותו כו' בין נולדה אחריו בקדושה. נ"ב פירוש לאפוקי הורתו ולידתו בקדושה לא פסיקא ליה דלא משכחת הא דאסור מן האם ומן האב יקיים אלא שנולדה לפניו בגיותו אבל לאחריו אז אית ליה אף שאר אב וכאן משמע דלעולם לית ליה שאר אב אם כן לא פסיקא ליה עי' בפ' ד' מיתות ב"ד דף נ"ז בד"ה הורתו כו':
בא"ד דאחלופי ליתיה הכא כו' כצ"ל (עיין במהרש"א):

דף צח:

רש"י בד"ה ומותר באשת כו' דלא אתי אלא ע"י קדושין כו' כצ"ל:
בד"ה ואחין כו' אלא מן האב אותן שהן אחין כו' כצ"ל והד"א:
תוס' בד"ה אשת אביו כו' וה"ג נמחק:

דף צט.

גמ' בני הזקינה מיבמין שהוא ספק כו' כצ"ל:

דף צט:

גמ' מן השתא בהמתן כו' עד לא כ"ש. נ"ב ל"ג לתוס' אלא לרש"י:
תוס' בד"ה וכולן כו' ומ"מ אין חולקין כו' כצ"ל:

דף ק:

רש"י בד"ה שרינו צ"ל שרינא:
בד"ה לא שיחררו כלומר לא כפינן כו' כצ"ל:
בד"ה מנחת ישראל כו' כהן הוא אקרי כאן כו' כצ"ל:
בד"ה ואל המזבח כו' תעובר צורתה כו'. נ"ב פי' לעשות נותר ודינה בשריפה וק"ל:
בד"ה רבי אליעזר כו' ואמרו שירים קרבים כו' כצ"ל והד"א:

דף קא.

רש"י בד"ה ראשון כו' אשת אחיו בתוך ג' כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה תייב כו' וקסבר התראת כו' וממ"נ עובר כצ"ל והס"ד ואח"כ מ"ה והכא שניהן בבת אחת כו':
בד"ה האמר בעינא דניעבד כו' למיעבד עבודה כצ"ל והס"ד:

תוס' בד"ה הכה זה כו' ולא חש למיתני כו'. נ"ב פי' למתני בלשון לא זו אף זו דהא בודאי שמעינן דבת אחת עדיף מזה אחר זה מדרבי יהודה דמחייב בבת אחת ופוטר בזה אחר זה ודו"ק:

סליק פרק נושאין

תוס' בד"ה ואין בית דין כו' דבכל דוכתין דבעינן כו'. נ"ב פי' כגון היכא דילפינן מקרא דבעינן שנים א"כ ש"מ דבעי ב"ד דתרי נמי ב"ד הוי כדאיתא בסנהדרין אלא שאינו שקול ודו"ק:

דף קא:

תוס' בד"ה מרענא שטרא כו' בהדי מר צ"ל כו'. נ"ב ומסיק התם דאי ליכא חד בהדיה דעדות לאו כלום הוא דמשמע אפילו לשבועה לא אזקיק ליה אלא בע"כ משום דקרוב היה ומסיק ג"כ התם דרבא לא קים ליה ברב פפא להאמינו יותר מלשאר אדם כו' וק"ל:

דף קב.

גמ' אין חולצין בסנדל אין שומעין לו כל זה נמחק:

שם דיעבד ומנעל לכתחלה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מרענא כו' בסה"ד מיירי הכא. נ"ב שיכול להשביע ונאמנות אינו מועיל נגדו וק"ל:

בד"ה לענין חליצה כו' ולידתו בקדושה ישראלית מעלייתא היא כצ"ל. ונ"ב אינו פריך על חליצת ישראל דפשיטא הוא דבעינן מקרב אחיך דהיינו שתהא אמו מישראל ולא סגי בהורתו ולידתו בקדושה כ"ש גבי חליצה דלא גרע מדיני ממונות ואם כן בישראל ל"ל אי לאו דבא לאשמועינן דבעינן גבי חליצה אביו ואמו מישראל אלא דפריך דלמא קרא אתא לחליצת גרים דלא סגי בהורתו ולידתו בקדושה וא"כ מנין דבעינן אביו ואמו מישראל ומשני דאפי' לחליצת גרים בעינן מקרב אחיך בלא קרא דבישראל ואם כן אתא קרא דבישראל לאביו ואמו כו' ודו"ק:

בא"ד עליך וא"כ כו' כצ"ל:

דף קב:

גמ' בה' זוזי כו'. נ"ב לשון זוגי כו' וכן בסוף אע"פ וכן פרש"י פ"ק דשבת דף י"ט:

שם האי קרקא מיקרי. נ"ב קורקא היא כעין מנעול והוא עב מעט מדובק בקולן עם עור אחר עב וכן העושה מנעל כלו של שיער הוא עב לפי שמדבקו יחד וזה אינו קרוי מנעל

כלל דשם בפני עצמו יש לו שקורין קורקא ונעל אמר רחמנא נימוקי יוסף. תוס' בד"ה מאי מעל כו' הוה מצי למיכתב מרגלו מאי מעל כו' כצ"ל:

דף קג.

גמ' איסתוירא עד ארעא נחית כו' נ"ב ונ"מ לענין גובה המנעל כאשר פירשתי בספרי ע"ש:

רש"י בד"ה מוטה לאו אורחיה למדחסי על לוחתא דכרעיה כו' והד"א:

תוס' בד"ה מאן דמסגי כו' שהופכו ושוק דידיה נמי כו' הפוכה ומן הארכובה כו' כצ"ל:

דף קג:

גמ' אלא שאני התם דאמר כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה מטמא כו'. ונ"ב גירסא אחרת ברש"י וז"ל מטמא כל דבר שכולו לתוכו אפילו אין שם ביאה כגון הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו דקי"ל במס' שבועות דאין זו ביאה ואפי' נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור כי נכנס כולו מיהא טמא דכתיב ולא יטמא כל אשר בבית דהוי טמא משום בא אל הבית והמוחלט מטמא אף מאחוריו במגע אם נגע בכותל מטמא ע"כ. :

דף קד.

רש"י בד"ה כמה רב גובריא בלשון גנאי הס"ד. תוס' בד"ה סנדל של כו' באשרה של משה כו'. נ"ב פי' אשרות של אותו הזמן בשעת כיבוש א"י שהצריכן הכתוב שריפה. רש"י:

דף קד:

גמ' בסוף עמוד ויזרוק דמן לשמן ולר"ע רקיקה כו' כנ"ל:

רש"י בד"ה ור"ש כו' ול"ג בשניה כו'. נ"ב וא"ל דלמא למעוטי ביחידי דלא דאין סברא לחלק ועוד מעשה לסתור הוא וק"ל:

תוס' בד"ה והא אמרו כו' שלא קלקל וגם אין מחשבתו כו' כנ"ל. :

דף קה.

גמ' לוי נפק לקרייתא. נ"ב בירושלמי הגדה זו מבוארת וקצת בענין אחר ע"ש:

רש"י בד"ה למאן כלו' כו' פסולה הס"ד:

דף קה:

גמ' חדא זימנא דאמר רב יוסף כו' כצ"ל. תוס' בד"ה ובא מעשה כו' אית לך כשר. ונ"ב גם בירושלמי אינו ואית לך כשר וגם מדברי רבי עקיבא הוא נראה לי:

דף קו.

גמ' אמרה ליה אימא ישיבתה כו'. נ"ב פי' כך תאמר עלי כו' ובס"א גרסי אמה כלומר שהאם שלה הלכה עמה לב"ד והיא השיבה בעבורה והיא גירסת רש"י ודו"ק:

רש"י בד"ה ישיבתה מהתייבם לו הס"ד:

בד"ה אמר לה ידע לה מכיר הוא בה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' יודע היבם ממום זה:

בד"ה אמר ליה אביוי לרב פפא הס"ד:

בד"ה לפיכך כו' אין כותבין גט חליצה כו' הד"א:

תוס' בד"ה אין לו כו' שלוקחים דבר גדול כו'. נ"ב פי' במרדכי כגון שדכנות ורפואה וכה"ג ע"ש:

דף קו:

גמ' ורוקקת מאי קמ"ל מתני' היא הא קמ"ל כו' כצ"ל וקוראה מאי קמ"ל מתניתין היא נמחק:

תוס' בד"ה מודה רבא כו' ג' דסמיכי. נ"ב פי' במקף ונ"ל שרוצה לומר דלא צריך בנשו? מהאחת אלא אותם ב' מלות לחוד ולא יותר וכן באבן עזרא ובסמ"ק ובסה"ת משמע דמן המסור' שמעינן דכתיב לא אבה בלא וי"ו ולא כתיב ולא אבה וק"ל:

בא"ד דלא שייכי כו'. נ"ב פי' לפי שאינם ריש פסוקי. (עיין במהרש"א):

סליק פרק מצות חליצה :

דף קז.

גמ' ניחא להו כדי דליפוק כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אמר רב יהודה כו' דאין תנאי בחופה כו'. נ"ב פי' והתם מסיק לאביי דלא פליג רב אלא בבעל לחוד ולא בנכנסה לחופה כלל וק"ל:

בא"ד וגרסי' הכא אמר רב יהודה אמר רב כו'. נ"ב ולפ"ז דגרסי' אמר רב בע"כ צריכין למימר דאף אביי סבר דטעמא דב"ה משום דמידע ידעי אבל לעולם אין תנאי בנשואין לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דאל"כ תיקשי רב אדרב וגבי נכנסה לחופה ולא

נבעלה צ"ל דטעמא דב"ה משום דיש תנאי ומה שהוקשה לתוס' מהא דנכנסה לחופה כו' ולא תירצו דמשום הכי צריכין ב"ה לטעמא דמידע ידעי משום נישואין דמודים דאין תנאי בנשואין ולא משום נכנסה לחופה היינו משום דס"ל לתוס' מאחר דקאמר תלמודא סתמא טעמא דב"ה משום דמידע ידעי משמע דאכל דברי ב"ה קאי בין אנשואין בין אחופה ומשום הכי הוצרכו לומר דגרסי' רב וסוגיא דתלמודא אליבא דלעולא קאי אבל אביי מתרץ אליביה מבחוץ דטעמא דב"ה גבי נשואין משום דמידע ידעי וגבי חופה משום יש תנאי ומה שאמר ר"י לעיל דאביי לא סבר דטעמא דב"ה משום דמידע ידעי כו' אלא משום דיש תנאי בנשואין היינו דר"י סובר דגרסי' שפיר שמואל ולא רב ולא חש לקושיא דתוס' מהא דנכנסה לחופה כו' משום דסבר שפיר מצי תלמודא למימר טעמא דמידע ידעי משום נשואין לחודה ואינו הכרח שקאי נמי אחופה ומשום הכי סבר לר"י שבחנם מחק ריב"ן שמואל וגרס רב ומה שהקשה מתחלה מהא דנכנסה לחופה דמשמע הכא משום דמידע ידעי כו' אבל לעולם אין תנאי בחופה היינו קודם שתירץ ר"י דסוגיא דהכא קאי אליבא דעולא כו' והיינו סוברים שזה הטעם דמידע ידעי הוא מוחלט ומדברי רב גופיה הוא ואינו מדברי התלמוד וא"כ אין שום טעם אחר אלא מידע ידעי לחוד אבל השתא דידעינן שמדברי התלמוד הוא ותירץ אליבא דעולא אבל לאביי איכא טעמא אחרינא משום דיש תנאי בנשואין א"כ נוכל לומר שפיר דאף לעולא לא קאי ה"ט דמידע ידעי אלא בנישואין לחודה ולא אחופה אלא שהתוס' ס"ל דזהו דוחק דטעמא דמידע ידעי כו' לא קאי אלא אנשואין לחודה ומשום הכי הסכימו לגירסת ריב"ן דגרסי' רב ולא כר"י וכן משמע להדיא בדברי תוס' דפרק המדיר ודו"ק נ"ל. (עיין במהרש"א):
בד"ה דא"א כו' ואכיל ואפילו הזמורות וגוף הקרקע אם כילה אין צריך לשלם כו' כצ"ל:

דף קז:

רש"י בד"ה דתני רמי כו' ומפותה אבל מת בעלה ולא מיאנה כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה רוצה אני שמא חזרה כצ"ל:

דף קח.

גמ' שדר ר' זוגי דרבנן כו':
שם אמר רבי נראה כו'. נ"ב ואע"פ כן הלכה כר' יהושע אלפסי ורמב"ם ואשר"י:

דף קח:

גמ' ותתייבם צרתה נמחק צרתה. ונ"ב ברי"ף וכן ברא"ש לא גרסי' צרתה אלא אהיא גופא קמיבעי וכן משמע בפרש"י אבל במקצת ספרים נמצא בפרש"י להדיא דאצרתה קמיבעי וכן יראה מדברי הטור שכתב עיקר הדין אצרתה וכתב אחר כך ונראה שאף היא חולצת אם תמאן ע"ש. (עיין במהרש"א). שם בר אשיאן אמר רב כשם כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ומאי שנא כו' ליה לקמא הס"ד ואח"כ מ"ה דאיידי כו' דקמא ג"כ הס"ד:

תוס' בד"ה אלמא אתי כו' אגופה דסיפא כו' אמאי לא אמרי' כו' אחר גירושין דמותרת כו' כצ"ל:

ד"ה אזיל כו' צ"ל נמי אזיל כו':

בא"ד דלמא אזיל ומשבש לה דהא כיון דליכא למיחש למידי לא גזרי' כצ"ל. ונ"ב פי' דלא גזרו משום דלמא אתא ומשבש לחודה אם לא שיש צד לאיסור דהוי מחזיר גרושתו משנשאת אבל היכא דלא גירשה דליכא למיחש למידי לא גזרו משום אזיל ומשבש כו' ודו"ק:

בד"ה אר"א כו' דר"א נאמר וכה"ג כו' כצ"ל:

בד"ה לאיסור כרת כו' אבל גט לא מפקיע כו' כצ"ל:

דף קט.

רש"י בד"ה קטנה כו' ומשקבל את גיטה כו' כצ"ל:

ד"ה וגדלה אצלו דאמרי' סתם כו' כצ"ל:

בד"ה מת בעלה כו' הקטנה וזיקתה כו' כצ"ל:

בד"ה כאבא שאול בפ' החולץ הס"ד:

תוס' בד"ה ויתרחק כו' ראיה שהיא בוגרת כו'. נ"ב לאו דוקא אלא גדולה קאמר וכן בפסקי תוס' כתוב גדולה. :

דף קט:

גמ' שלוף דוץ. נ"ב עיין בערוך בערך שלוף דוץ:

שם ואית לי רבה ולא אזיל כו' א"ל רבין בריה דרב נחמן כו' כצ"ל:

שם הוא עדיף מינאי כו'. נ"ב לפי גירסת הראב"ד משמע דלא גרסינן אלא אמר הוא עדיף מינאי והכי פירושו רב ששת היה מקלס לרבין דעדיפא מיניה מתרץ הברייתא ע"ש ברא"ש:

רש"י בד"ה וא"ר אבהו במס' קדושין הס"ד:
בד"ה שלציון שם מקום שמניחים הלוה כו' כצ"ל:
בא"ד ל"א כו' שלוף דוץ הס"ד ואח"כ מ"ה שלוף דוץ שלוף כו':
בד"ה ולתקוע עצמו אסיפא דקרא כו' כצ"ל:
ד"ה אלא תורה צ"ל אין לו אלא תורה שאינו מקיים כצ"ל:
בד"ה אפי' תורה אין לו אפי' כו' כצ"ל:
בד"ה וגמר הלכה יודע הלכה אלא שאין דומה כצ"ל והד"א:
בד"ה גבורים דיינים הס"ד:
בד"ה מ"ט דר"ג כו' תצא יבמתו בולא כלום כו' כצ"ל:
בד"ה גדלי בהדה כו' והשתא מ"מ משגדלה כו' כצ"ל:
בד"ה ספק לא כו' בגט בע"כ ואלא כו' במיאון בע"כ כצ"ל:
תוס' בד"ה אתיא רדיפה כו' אי נמי התם כתיב כו' דלא הוה כתיב הכא ונפקא לן כו' כצ"ל:
בד"ה רעה אחר כו' ונעמה ורות המואביה כו' כצ"ל:
בד"ה אחוזי חרב כו' ואע"ג דבתורה כתיב חגור כו'. נ"ב פי' אפ"ה לא דרשינן ויחגור דוד אתורה כ"ש היכא דלא כתיב לשון חגורה דלא דרשינן אתורה אלא אדין ודו"ק:

דף קי.

גמ' שלא כהוגן ואפקעינהו כו':
רש"י בד"ה מאי לאו כו' כשגדלה הס"ד:
בד"ה וקא אפקעינהו כו' וישראל קאמר ורבנן כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה קסבר שמואל כו' מלתא דר"ג דפריך אמלתא כו'. נ"ב ותימה הא לעיל איתא להדיא דשמואל לית ליה דרבן גמליאל דהא לשמואל יש זיקה ולר"ג אין זיקה להכי פריך לשם אליבא דרב יהודה אמר שמואל דמוקי התם חדא ברייתא אליבא דר"מ דס"ל אין זיקה ואסור לבטל מצות יבמין ופריך והרי ר"ג אין לו זיקה ולא חייש לביטול מצות יבמין כו'. ובע"כ צ"ל מה שהקשו התוס' מר"ג אשמואל הכי מקשין מאחר דאשכחנא תנא להדיא דס"ל דלא אמרי' על דעת קדושין הראשונים הוא בועל וא"כ מנין כו' לחלוק עליו בזה אפילו חולק עליו במה דס"ל אין זיקה וסבר כאותן תנאי דס"ל יש זיקה אבל מנא לן לחלוק על רבן גמליאל בהאי סברא ולומר כל הבועל כו' א"כ בע"כ צריכים אנו לפרש דברי התוס' דה"ק ושמואל אית ליה דרבן גמליאל כו' פי' שלא תאמר דשמא לא ס"ל כלל לשמואל לאותן דברי ר"ג למשנה וכאילו בדותא היא ועל זה מביא התוס' ראיה

דאית ליה שפיר מלתא דר"ג אליבא דר"ג דלית ליה זיקה א"כ אף הוא לא פליג עליה בזה שאמר כשגדלה הקטנה שתצא יבמתו משום אחות אשה ודו"ק:

בד"ה בההיא קאמר כו' דכותיה מתוקמא כו'. נ"ב ותימה גדולה בעיני דהא בע"כ צריכותא דהכא אזיל אליבא דאביי דהא למ"ד בבעל דברי הכל צריכה גט א"כ לא פליגי הכא אלא בכנסה סתם ולא בעל ומשום אחוליה לתנאיה והשתא לא נצטרך למעבד שום צריכותא דהא לא פליגי בקדשה על תנאי כו' בבעל ומדעבד צריכותא ע"כ אליבא דאביי הוא דעבדינא ודו"ק. (עיין במהרש"א):

ד"ה מאי לאו כו' שייך לעמוד השני:

בא"ד נשא חרשת והיינו שבשעת נשואין כו' כצ"ל:

דף קי:

גמ' והתנן נתחרש הוא או נשתטה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה נכריות כו' גבי איהי מדהוא חרש מעיקרא איהי נמי חרשת מעיקרא כו' דלעיל חרשין מעיקרא כו' כצ"ל:

בד"ה כונס את כו' קטנה תפסול לה כצ"ל:

בד"ה חרשת קנויה במקצת ומשויירת וקטנה ספק כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה וכ"ת כו' ונשואין דאורייתא הוה כו' כצ"ל:

בד"ה קסבר כו' ומשויירת וקטנה כו' כצ"ל:

דף קיא.

גמ' ה"נ מסתברא דכי מתרן רב חסדא אליבא דרב חרשת כו' ומת ובא יבם על הראשונה כו' כצ"ל. רש"י בד"ה חרשת כו' פסל את הקטנה אמאי כו' כצ"ל:

בד"ה אמאי כו' וקטנה לא דחיה לה כו' כנ"ל:

בד"ה אלא א"א כו' עילויה אבל כו' כצ"ל:

דף קיא:

רש"י בד"ה אבל אידך כו' דגדולה אחות אשתו היא כו' כצ"ל:

בד"ה לא נבעלתי כו' אנפשיה מלבעול והס"ד כצ"ל והד"א ואח"כ נ"ל הדבור לאחר ל' יום כו'. נ"ב דיותר מתלתין יום לא מוקי איניש אנפשיה משום הכי הוא נאמן:

תוס' בד"ה לאחר ל' כו' אין כופין כדי להתירה. נ"ב פי' משום מדות סדום וק"ל:

בד"ה יבמה יבא עליה כל דהו מדלא כתיב כו' כצ"ל. :

דף קיב.

רש"י בד"ה צרתה מהו כו' של זה הס"ד:
תוס' בד"ה אמר ר' אמי כו' הך משנה כו'. נ"ב פירוש הך ברייתא דיבמה שאמרה כו' ודו"ק:
סליק פרק בית שמאי

דף קיב:

רש"י בד"ה הרי אלו כו' קדושי זו הס"ד:

דף קיג.

גמ' ברשות הרבים אתא לקמיה כו' כצ"ל:

דף קיד.

רש"י בד"ה והאמר רבי יוחנן לעיל הס"ד:
בד"ה אין חוששין כו' דהרי האיסור חלב כו' כצ"ל:
בד"ה לא תאכלום כי שקץ כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה וקסבר דהוי כו' הכא דמפרק כלאחר יד כו' כצ"ל:
בד"ה שבת דאיסור כו' מלאכה גמורה ואינו כלאחר יד כו' מחמת רעב וקרי שפיר כו' כצ"ל:
סליק פרק חרש

דף קיד:

גמ' בדדמי דסברה ס"ד כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה בדדמי כו' כדפריך הס"ד ואח"כ מ"ה דסברה ס"ד כו' הד"א:
בד"ה דשיזבת כו' בחייו וברחת לך משום דכי כו' כצ"ל:
בד"ה מת וקברתיו וכו' שמא ברח וניצל כו'. נ"ב פי' ומש"ה לא אמרינן כלל דמשקרת אלא אמרה בדדמי ומש"ה כי אמרה מת על מטתו בלא מלחמה נאמנת אבל ברעב דסברה א"א בעולם שיהא המלטה שלא ימות ומש"ה אמרי' שמא משקרת לומר אף מת על מטתו בלא רעב אבל קברתיו שאינו תלוי בעדות מיתה כולי האי לא אמרי' דמשקרת ודו"ק:
תוס' בד"ה מי אמרי' כו' אלא דב"ה טרוד כו' כצ"ל:

דף קטו.

גמ' לא קאמרה חזו גבראי כו' והכא לא דייקא ומינסבא דאמרה בדדמי אמר רמי כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה דאי בעיא כו' והיינו החזיקה היא כו' כצ"ל:

בד"ה פסתא דידא מאיש אחר הבא להצילו כצ"ל והס"ד:

תוס' בד"ה א"ד כו' ומרע לחזקה כו'. נ"ב פי' דהוי האי גברא בחזקת אחי ולא בנים:

בד"ה אר"ע וכו' ור"ש בן יהוצדק ושם היו כו' כצ"ל:

דף קטו:

גמ' אימא הכי איתרמי כו' דפינהו מכפר הוה כפר ואידך כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה א"ל מפקיד הס"ד ואח"כ וכן הוין ג"כ ס"ד:

בד"ה קרבן הקדש הס"ד:

בד"ה לפנחיא כו' בעלמא הוא קבעינא כצ"ל:

תוס' בד"ה מהני כו' צ"ל וקאמרי סימנין כו':

דף קטז:

גמ' מ"ט דעד אחד כו' ספדי בעליך קרעי כו' ונשכו נחש כו':

תוס' בד"ה איכא בינייהו דארגיל בה קטטה כו' שאמרה גירשתני כו'. נ"ב פי' עכ"פ איירי בכה"ג דאל"כ מאי קטטה איכא ומה שאמר דארגיל הוא היינו שממנו התחיל הקטטה עד שאמרה גרשתני כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף קיז.

גמ' א"ד משום דלא ידעה כו' והכי נמי קאמרה לגירסנא לא שנא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה בת בעלה צ"ל ובת בעלה כו':

בד"ה לגירסנא יגיע הס"ד:

דף קיז:

גמ' עד אומר מת ועד אומר לא מת כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה הא לא נשאת כו' לא תנשא ותצא משום כו' כצ"ל:

דף קיח.

תוס' בריש עמוד הכא פשיטא כו' הוא דבור בפני עצמו. דרבנן הוא הס"ד:
בד"ה טעמא דאמרה כו' לא מת תנשא ואנא כו' כצ"ל:

דף קיח:

גמ' אביי אמר דשומשמנא כו'. נ"ב כפול הסוגיא בפ' המדיר (כתובות דף ע"ה:)
שם גברא תיקריה בסיפיה כו' כצ"ל:
סליק פרק האשה שלום :

דף קיט.

תוס' בד"ה מחוורתא כו' בהא דחייש למעוטי אפ"ה לא ס"ל כוותיה כצ"ל:

דף קיט:

רש"י בד"ה מת בני ואח"כ כו' כבתחלה הס"ד:
בד"ה לזו בנים כו' ולא לזו את שיש כו' הד"א:
בד"ה נתייבמו כו' דלענין יבום כו' כצ"ל:

דף קכ.

רש"י בד"ה סימנין דאורייתא כו' בכלל היתה כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה אין מעידין כו' אין לתלותו אלא בתוך ג' ימים ותשובת כו' כצ"ל. ונ"ב פי' ולקולא עיין באשר"י:
ד"ה ודבק כו' ובירושלמי דהכא כצ"ל:

דף קכ:

רש"י בד"ה מובהק כו' סמכי הס"ד:
תוס' בד"ה כליו דחיישי' כו' מאי פריך הכא והתם חמור כו' כצ"ל:
בא"ד אבל קשה כו'. נ"ב פי' אבל זה היה קשה לתלמודא דפריך חמור בסימני אוכף כו':
בד"ה אלא מעתה כו' דחשיב ליה מת קפריך כו'. נ"ב ואף דמשני דסופו למות הוא מ"מ הוא לאלתר קודם שיתירוהו ב"ד להנשא והא דמפרשינן התוס' לשמואל פריך כלומר ולא אשנויא דחי הוא וסופו למות דכ"ש אי חשבת ליה כבר מת דקשה טפי וק"ל:

דף קכא:

גמ' מן ומתני' עד מלספוד נמחק. ונ"ב אין זה אלא מתוס':

רש"י ד"ה וליורה צ"ל יורה: